

Käsityö- ja muotoilualan yrittäjä 2015

Käsityö- ja muotoilualan yrittäjä 2015 -selvitys

Raportti käsityöalan yrityksistä, yritysprofiilista, markkinoista
kasvuyrittäjyydestä ja lähiajan suhdanneodotuksista

Toimittanut

Lith Consulting Group
Pekka Lith

Tuottanut

Taitoliitto / Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry
www.taito.fi
Kannen kuvat Gunnar Bäckman.

© Taitoliitto / Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry 2015

Sisältö

Sisältö	3
Selvityksen tausta	4
Raportin laatijan alkusanat	5
Raportin tavoitteet.....	5
1 Yhteenveto	6
Käsityöalojen yritykset ja yritystoiminnan laajuus.....	6
Yritysprofiili	6
Lähiajan suhdannekehitys.....	7
Alan menestystekijät ja kehittämistarpeet	7
2 Käsityöalan yritykset ja yritys rakenne	9
2.1 Käsityöyrittäjyyden määritelmä.....	9
2.2 Alan yritysten määrä	11
2.3 Yritysten henkilöstö ja kokoluokka	12
2.4 Sivutoiminen yrittäjyys	15
2.5 Maahanmuuttajayritykset.....	18
3 Yritysten uusiutuminen, kasvu ja kansainvälisyys	20
3.1 Yrityskannan vaihtuvuus	20
3.2 Kasvuyrittäjyys	22
3.3 Kansainvälinen toiminta	26
4 Liikevaihdon kehitys ja taloudellinen asema	28
4.2 Kannattavuus ja tuottavuus	30
4.3 Käsityöalan yritysten suhdannenäkymät.....	33
5 Alan yritystoiminnan kehittäminen	37
5.1 Yritysten menestystekijät.....	37
5.2 Ulkoisen toimintaympäristön kehittäminen.....	42
Lähteitä	47
Liite 1:Käsityöalan vuoden 2015 yrittäjäkysely	48
Vastaajien profiili:	48
Vastanneiden yrittäjien yritykset:	51
Sammandrag: Hantverks- och designföretagare 2015 -utredningen	56
Summary: The Craft and Design Entrepreneur 2015 survey	59

Selvityksen tausta

Taitojärjestö edistää käsityökulttuuria taitona ja elinkeinona arvoinaan luovuus, taito, yrittäjäisyys ja kestävä kehitys. Järjestön työllä tuetaan käsityöalan ammattiteissa toimimista, työllisyyttä ja yrittäjäisyyttä. Taito-lehti ja verkkosivut taito.fi tekevät toimialaa näkyväksi ja järjestön toimihenkilöt eri puolilla Suomea ovat käsityön edistäjiä ja puolestapuhujia. Näyttelyt, tapahtumat, messut, Taito-shop -ketju ja muut liikkeet avaavat markkinoita käsityöalan yrittäjien tuotteille.

Toimenpiteiden kehittämiseksi ja kohdistamiseksi tarvitaan ajantasaista tietoa toimialasta ja yrittäjien näkemyksiä. Käsityö- ja muotoilualan toimialaraportteja on tehty säännöllisesti 1990-luvun alkupuolelta. Selvitykset kertovat yrittäjien tilanteesta ja näkymistä sekä kehittämistarpeista. Tämän raportin kysymykset poikkeavat jossain määrin edellisistä kyselyistä eikä siksi ole voitu tehdä suoraa vertailua, mutta tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin aiemmissa raporteissa. Tällä kertaa on paneuduttu tilastoihin ja esitetty arvio toimialan laajuudesta. On arvokasta, että Suomessa käsityöalan työllistävä vaikutus on lähes 16 000 henkilöä. Käsityöalan yrityksillä on työllistämisen lisäksi myös sosiaalisia ja kulttuurisia merkityksiä mm. osana kulttuurimatkailua. Kuva käsityöalan yrityksistä on monipuolistunut. Vastaajien joukossa on eläkeläisiä, jotka harjoittavat yritystoimintaa sivutoimisesti. Erityisesti vaatteiden valmistuksessa toimii maahanmuuttajayrityksiä.

Käsityöalan yrittäjäisyys ammentaa kulttuurista ja luo uutta kulttuuria. Tuotteet ovat useimmiten hyödyllisiä ja käytännöllisiä, mutta samalla kauniita ja mielenkiintoisia kulttuurituotteita. Pienimuotoinen valmistus mahdollistaa uniikit ja yksittäiset ainutlaatuiset tuotteet, jotka erottuvat. Tämä toimialan vahvuus aiheuttaa myös pulmia. Valtaosa yrityksistä on pieniä työvaltaisia 1-2 hengen yksiköitä. Verotus koetaan ongelmalliseksi ja arvonlisäveron suuruus kohutuuttomaksi pienille ”kulttuuriyrityksille”. Yrittäjäisyyteen katsotaan liittyvän liiaksi byrokratiata ja työllistäminen on hankalaa. Myös harmaa talous rasittaa ja hämärtää kilpailutilannetta. Yrittäjät kaipaavat lisää näkyvyyttä ja arvostusta.

Kyselyyn vastanneet suhtautuvat kuitenkin optimistisesti tulevaisuuteen. Käsityöläiset tekevät tärkeää työtä valmistamalla ainutlaatuisia tuotteita ja ylläpitämällä monipuolisia käsityötaitoja. Entä jos meillä olisi vain kansainvälisten ketjujen tuotteita ja käsityöalan yrittäjäisyys hiipuisi. Mistä löytäisimme käsityöalan palveluita ja osaamista. Todennäköisesti silloin ymmärtäisimme toimialan arvon ja olisimme halukkaita tukemaan toimintaa. Ehkä vahva käsityöala on meille niin itsestään selvä, että emme huomaa uhkia. Meillä on vielä vahva käsityöala, jota kannattaa kehittää ja vahvistaa.

Kiitos tutkija Pekka Lithille hyvin laaditusta raportista, kiitos kaikille vastaajille ja kiitos opetus- ja kulttuuriministeriölle tuesta.

*Marketta Luutonen
toiminnanjohtaja
Taitoliitto / Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry*

Raportin laatijan alkusanat

Taitoliitto (Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry) ja alueelliset taitoyhdistykset muodostavat valtakunnallisen kaksikielisen käsi- ja taideteollisuusalan palvelu- ja asiantuntijajärjestön Taito Groupin, johon kuuluu koko maassa kaksikymmentä alueellista taitoyhdistystä. Vuonna 1913 perustettu Taitoliitto hoitaa koko järjestön yhteisiä asioita, toimialan kehittämistä ja viestintää sekä kotimaisia ja kansainvälisiä yhteyksiä. Liitto on maassamme myös aktiivinen palveluiden tuottaja ja kehittäjä, joka edistää käsityökulttuuria yksityisenä elinkeinona.

Osana edunvalvontatyötään Taitoliitto on teettänyt kahden vuoden väliajoin ”Käsityö- ja muotoilualan yrittäjät” -selvityksiä, joissa on kartoitettu muun muassa käsityöalan yritysten ajankohtaista tilannetta, kasvuhakuisuutta ja tulevaisuuden näkymiä. Viimeksi selvitys tehtiin vuonna 2013. Tämän lisäksi liitto on tuottanut yhdessä kauppa- ja teollisuusministeriön (nykyisin työ- ja elinkeinoministeriö TEM) kanssa kaksi käsityöalaa koskevaa tutkimusta, jotka ovat tosin kymmenen vuotta vanhoja ja kaipaavat ajantasaistamista alan yrittäjyyttä kuvaavien tilastojen osalta.¹

Käsityöaloilla toimivista yrityksistä, yritystoiminnan laajuudesta ja kehityksestä on vaikea saada kattavia hallinnollisia tilastotietoja. Tilastotietojen osin heikko saatavuus johtuu virallisista EU:n toimialaluokitusta noudattavista yritys- ja muista taloustilastoista, joissa käsityöalojen yritykset hajoavat eri jalostus- ja palvelualoja koskeville toimialoille. Tuorein käytettävissä oleva tilasto on Teollisuustaitteen Liitto Ornamon vuonna 2014 ilmestynyt muotoilualan yritysten suhdanne- ja toimialaraportti, johon oli liitetty käsityöaloja koskeva tilastokatsaus.²

Raportin tavoitteet

Käsillä oleva raportin tarkoituksena on tuottaa Taitoliitolle mahdollisimman kattavaa ja ajantasaista tilastotietoa käsityöalan yritystoiminnan laajuudesta, työllisyyden ja liikevaihdon kehityksestä, kasvuyrittäjyydestä, yrityskannan vaihtuvuudesta (yritystoiminnan aloittamiset ja lopettamiset), yritysten taloudellisesta asemasta muutamilla keskeisillä avaintunnusluvulla mitattuna ja kansantaloudellisesta merkityksestä. Samalla tilastokatsaus olisi päivitystä Ornamolle vuonna 2014 laaditulle suhdanne- ja toimialaraportille käsityöaloja koskevan katsauksen osalta.

Hallinnollisiin tilastoihin nojaavaa kuvausta täydentävät käsityöalojen yrittäjille suunnattu kyselytutkimus, jossa on tiedusteltu yrittäjien näkemyksiä yleisestä suhdannetilanteesta sekä käsityksiä edustamiensa yritysten liikevaihdon, henkilöstön, kannattavuuden ja tuotantokustannusten kehityksestä. Kyselytutkimuksessa on selvitetty myös käsityöalan yritysten keskeisiä menestystekijöitä ja kuluttajien ostopäätöksiin liittyviä tekijöitä. Lisäksi on kartoitettu yritysten myynnin ja markkinoinnin parantamista sekä yleistä toimintaympäristöön liittyviä kehittämistarpeita.

Pekka Lith, Lith Consulting Group

---

¹ Lith, Pekka: Käsityöyrittäjyys Suomessa 2000-luvulla. Yritykset ja alan kehityslinjat, KTM:n julkaisuja 9/2005; Kälviäinen, M. (toim.) 2005. Käsityö-yrittäjyys-hyvinvointi. Uusia liiketoimintapolkuja. KTM:n julkaisuja 9/2005.

² Muotoilualan yritysten suhdanne- ja toimialaraportti 2013 (toim. Pekka Lith): Raportti muotoilualojen yrityksistä, yritysprofiliista, markkinoista, kasvuyrittäjyydestä ja lähiajan suhdanneodotuksista, Helsinki 2014.

1 Yhteenveto

Käsityöalojen yritykset ja yritystoiminnan laajuus

Suomessa toimi Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastojen mukaan noin 7 130 alle kymmenen henkilöä työllistävää käsityöalojen yritystä vuonna 2013. Yritykset työllistivät suoraan noin 10 400 henkilöä ja niiden liikevaihto oli lähes 1,3 miljardia euroa. Vuositilastojen ulkopuolelle jääneet sivutoimiset yrittäjät kasvattavat yritysten kokonaismäärä noin 1 200 yrityksellä ja toimialan suoraa työllisyysvaikutusta noin 100–200 henkilöllä. Ne koostuvat yrityksistä, jotka eivät ole täyttäneet tilastoon pääsyn minimirajoja henkilöstön tai liikevaihdon osalta.

Käsityöalojen yritysten ja työllisyyden määrä on vähentynyt jatkuvasti 2000-luvulla. Vielä vuonna 2003 osaamisalalla oli kauppa- ja teollisuusministeriö KTM:n mukaan noin 9 400 yritystä, jotka työllistivät suoraan lähes 14 000 työntekijää. Vuosina 2011–13 eli varsin lyhyessä ajassa alan yritysten määrä oli vähentynyt yli 500 yrityksellä ja työllisyys oli heikentynyt lähes 700 henkilöllä, kun on kysymys vuositilastoihin sisältyvistä yrityksistä. Osa yritysten määrän vähenemisestä voi johtua siitä, että sivutoimisia yrityksiä on pudonnut vuositilastojen ulkopuolelle.

Alan vaikutukset kansantalouden kokonaistyöllisyyteen ovat silti lähes 16 000 henkilötyövuotta, kun välilliset työllisyysvaikutukset muilla toimialoilla otetaan huomioon. Myönteistä on myös, että käsityöalan yritysten liikevaihto lisääntyi keskimäärin lähes yhdeksän prosenttia vuosina 2011–2013. Kehitys oli reippainta vaatteiden, kivituoiteiden ja lasituotteiden valmistuksessa, joissa liikevaihdon kasvu nousi noin 20 prosenttiin. Heikointa kehitys oli veneiden ja laivojen valmistuksessa, keraamisten tuotteiden valmistuksessa ja kultasepäntuotteiden valmistuksessa.

Yritysprofiili

Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastojen mukaan käsityöala on hyvin pienyritysvaltaista toimintaa, sillä yli 70 prosenttia yrityksistä työllistää alle kaksi henkilöä vuosityöllisyyden käsitteellä mitattuna. Nämä yritykset ovat yksinyrittäjien omistamia. Pienyritysvaltaisinta toiminta on keraamisten tuotteiden valmistuksessa ja kellojen ja kultasepäntuotteiden korjauksessa, joissa yli 90 prosenttia yrityksistä on yksinyrittäjien hallussa. Tästä huolimatta alle kahden henkilön yritykset muodostivat vain neljänneksen käsityöalojen työllisyydestä vuonna 2013.

Käsityöalalle on tunnusomaista myös suuri sivutoimisten ja osa-aikaisten yrittäjien määrä. Keskimäärin yli 40 prosenttia Tilastokeskuksen yritysten vuositilastoihin sisältyneistä käsityöalojen yrityksistä oli sivutoimisia vuonna 2013. Sivutoimisten yritysten määrä nousee yli 50 prosenttiin, jos mukaan lasketaan vuositilastojen ulkopuolelle jääneet yritykset. Käsityöalojen yrittäjät eivät ole kuitenkaan poikkeustapauksia. Sivutoiminen yrittäjyys on Suomessa yleistä monilla muillakin jalostus- ja palvelualoilla, sillä se sopii hyvin monien henkilöiden elämäntilanteisiin.

Lähiajan suhdannekehitys

Taitoliiton vuoden 2015 yrittäjäkysely osoittaa, että liikevaihdon kasvu on taittunut kuluneen vuoden (2014–2015) aikana ja myös kannattavuus on heikentynyt. Kannattavuus on ollut useimmilla käsityöaloilla muutoinkin huonoa, kun kannattavuutta mitataan suhteuttamalla yritysten käyttökate tai liiketulos liiketoiminnan tuottoihin. Monissa yrityksissä liiketulos on painunut negatiiviseksi, mikä kertoo yritysten vakavista kannattavuusongelmista. Kannattavuutta on heikentänyt kuluneen vuoden aikana tuotannonkustannusten nopea kasvu.

Käsityöalojen yrittäjät suhtautuvat silti myönteisesti tulevaisuuteen, sillä 35 prosenttia alan yrittäjäkyselyihin vastanneista arveli yleisten kysyntä- ja suhdannenäkymien paranevan seuraavan vuoden (2015-16) aikana ja vain 21 katsoi näkymien heikkenevän. Loppuosa oli sitä mieltä, että kysyntä- ja suhdannenäkymät pysyvät suurin piirtein ennallaan. Optimismi lisääntyy käsityöaloilla, kun yleisiä talousnäkymiä tarkastellaan kolmen vuoden perspektiivillä. Silloin miltei 60 prosenttia ala yrittäjistä odottaa yleisen taloustilanteen paranemista.

Alan yritysten optimismi näkyy selvästi liikevaihdon kasvuodotuksissa. Noin 60 prosenttia Taitoliiton kyselyyn vastanneista oli keväällä 2015 sitä mieltä, että yrityksen liikevaihto kohoaa seuraavan vuoden aikana. Liikevaihdon laskua ennusti enää alle kymmenen prosenttia käsityöalojen yrityksistä. Liikevaihdon ennakoitu kasvu ja tuotantokustannusten hitaampi kasvuvauhti merkitsevät sitä, että kannattavuus paranee ensi vuonna. Liikevaihdon ja kannattavuuden kasvuodotuksiin verrattuna aikomukset palkata uutta henkilökuntaa ovat silti vähäiset.

Alan menestystekijät ja kehittämistarpeet

Taitoliiton yrittäjäkyselyn mukaan käsityöalan yritysten tärkeimmät menestystekijät ovat yhteydessä korkeaan laatuun ja sen valvontaan, yrittäjän omaan persoonaan ja yrityksen kykyyn erottautua kilpailijoista. Seuraavilla sijoilla ovat kestävä materiaalit, toimitusvarmuus, tuote- ja palvelukehitys sekä muotoiluosaaminen eli design. Yllättävää sen sijaan on, että aineettomien oikeuksien suojaukselle laitetaan vain vähän painoarvoa, vaikka käsityöyrityksen toiminta perustuu luovuuteen, eli kykyyn tuottaa uusia ideoita tai taitoon tehdä niistä tuotteita.

Käsityöalan yritysten myynnin ja markkinoinnin kehittämistarpeet liittyvät yrittäjäkyselyjen mukaan usein digitaaliseen ympäristöön, kuten sosiaalisen median hyödyntämiseen, yrityksen verkkosivuihin sekä verkkokaupan toteuttamiseen. Digitaalisilla palveluilla haetaan uusia asiakasryhmiä ja pyritään palvelemaan entistä paremmin ja asiakaslähtöisemmin. Digitaalisilla palveluilla näyttää olevan lisäksi yrityskuvan kannalta myönteisiä imago vaikutuksia. Myös jälleenmyyntiverkoston kehittäminen ja myyjien hankinta koetaan tärkeäksi kehittämisen kohteeksi.

Ulkoisen toimintaympäristön kehittämisen painopiste on vahvasti verotuksessa. Monet käsityöalojen yrittäjät kokevat erityisesti arvonlisäveron liian korkeaksi, sillä kysymys on työn verottamisesta markkinoilla, joilla tuotteiden pääasialliset ostajat (kuluttajat) eivät voi vähentää ostoihin liittyvää arvonlisäveroa omassa verotuksessaan. Myös yrittäjien tuloverotukseen toivotaan kevennyksiä. Esimerkkinä yrittäjien verotusta koskevista toimista toiminimi- ja henkilöyhtiömuotoisissa yrityksissä voisi olla viiden prosentin ylimääräinen yrittäjävähennys.

Yrittäjäkyselyjen mukaan työvoiman saatavuus on pääasiassa hyvää tai kohtalaista. Osasyynä voi olla kansantalouden laskusuhdanne, joka on lisännyt työttömyyttä ja työvoiman tarjontaa. Julkisen sektorin koulutustarjonta ei ole sen sijaan vastannut kaikilta osin yritysten todellisia tarpeita. Eniten tyytymättömyyttä työmarkkinoilla aiheuttivat kuitenkin työlainsäädäntö ja työehtosopimukset. Asia voi liittyä työmarkkinoiden joustamattomuuteen, työehtosopimusten yleissitovuuteen ja työvoimakustannuksiin, jotka asettavat kynnyksiä työntekijöiden palkkaamiseen.

Esimerkiksi Suomen Yrittäjien ym. kevään 2015 pk-yritysbarometrissa palkkatasoa ei ole nähty suureksi työllistämisen esteeksi, mutta sitä ovat työn sivukulut, jotka koostuvat sosiaaliturva- ja vakuutusmaksuista, sosiaalipalkoista ja muista työnantajien asetetuista velvoitteista, jotka liittyvät koulutukseen ja työterveyshuollon järjestämiseen. Myös uuden työntekijän palkkaamiseen liittyvä koeaika on koettu liian lyhyeksi. Suomessa kannattaisikin kiinnittää huomiota työttömyyden hoidossa välillisiin työvoimakustannuksiin ja lisätä työmarkkinoiden joustavuutta.

Käsityöalojen yrittäjät näkivät epäkohtia markkinaehtoisessa pankkien yritysrahoituksessa, mutta myös julkinen yritysrahoitus- ja yritystukijärjestelmä kaipaisi Taitoliiton yrittäjäkyselyn mukaan kehittämistä. Käsityöyritykset, kuten muutkin pk-yritykset tarvitsevat rahoitusta käyttöpääomaksi sekä tarpeellisiin käyttöomaisuusinvestointeihin ja muihin kehittämissankkeisiin. Tällä hetkellä rahoituslaitosten luottopolitiikkaan on kiristynyt, vaikka yleinen korkotaso on muutoin alhainen Euroopan keskuspankki Ekp:n elvyttävän rahapolitiikan ansiosta.

2 Käsityöalan yritykset ja yritys rakenne

Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastojen mukaan käsityöalat ovat hyvin pienyritysvaltaista toimintaa, sillä yli 70 prosenttia yrityksistä työllistää vain omistajayrittäjän itsensä. Kaikkein pienyritysvaltaisinta yritystoimintaa on keraamisten tuotteiden valmistuksessa sekä kellojen ja kultasepän tuotteiden korjauksessa.

Myös sivutoiminen tai osa-aikainen yrittäjyys on käsityöalalla tavallista. Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri YTR:n vuositilastojen mukaan runsaat 40 prosenttia yrityksistä on sivutoimisia. Jos mukaan lasketaan vuositilastojen ulkopuolelle jääneet yritykset, nousee sivutoimisten yritysten osuus yli 50 prosenttiin.

Yhteensä Suomessa toimi Tilastokeskuksen mukaan 7 130 käsityöalojen yritystä, jotka työllistivät noin 10 400 henkilöä vuonna 2013. Vuositilastojen ulkopuolelle jääneet kasvattavat yritysten määrää yli 1 200 yrityksellä. Alan välittömät ja välilliset työllisyysvaikutukset kansantaloudessa olivat lähes 16 000 henkilöä.

2.1 Käsityöyrittäjyyden määritelmä

Käsitteellä "käsityö" tarkoitetaan erilaisten esineiden ja tuotteiden suunnittelua ja valmistusta, jossa painotetaan tekijöiden "taiteellisuutta ja luovuutta". "Käsityöyritykset" on määritelty puolestaan yrityksiksi, jotka valmistavat muotoiltuja tuotteita käsityönä tai käsin ohjattuja koneita apuna käyttäen. Pääosa käsityöyritysten valmistamista tuotteista on yksittäiskappaleita tai pienimuotoista sarjatuotantoa. Käsityöyritysten valmistamat tuotteet ovat tavallisesti käytöesineitä sisustukseen (huonekalut, tekstiilit), kotitaloustarvikkeita, vaatteita tai jalkineita.

Käsityöyrityksen lähtökohtana on usein yrittäjän oma ammatillinen osaaminen ja tuoteidea. Kaikki itsenäiset käsityön ammattilaiset eivät miellä itseään varsinaisesti yrittäjiksi vaan esimerkiksi taiteilijoiksi tai muotoilijoiksi. Yritys tai oman toiminnan yhtiöittäminen on vain tekninen väline toteuttaa haluttu tuoteidea ja kanavoida toiminnasta aiheutuneet tulot ja menot. Valtaosa käsityöyrittäjistä on yksinyrittäjiä, eikä heillä ole oman perheen ulkopuolista palkattua työvoimaa. Osalle käsityöläisistä yrittäjyys on sivutoimista tai osa-aikaista tai kausiluonteista.

Käsityöllä ja käsityöyrittäjyydellä voidaan tarkoittaa myös palveluja. Esimerkiksi kampaajat, kosmetologit ja hierojat tuottavat palveluja käsityönä. Käsityön ulottaminen laajasti palveluihin voi aiheuttaa hankalia määrittelyongelmia, minkä vuoksi käsityöyrittäjyys rajataan tässä raportissa **fyysisiä käsityötuotteita valmistaviin tai tuotteiden korjauspalveluja tarjoaviin mikroyrityksiin eli yrityksiin, jotka työllistävät alle kymmenen henkilöä, ja jot-**

ka toimivat tietyillä EU:n virallisen toimialaluokituksen (Nace) toimialoilla (käsiyötoimialat).³⁴

Luokittelumuuttujana on käytetty toimialaluokitusta, koska sitä hyödynnetään lähes kaikissa tuotantoa, työllisyyttä ja yrityksiä kuvaavissa koti- ja kansainvälisissä tilastoissa. Tässä käsiyötoimialat on määritelty toimialaluokituksen pohjalta samoin kuin KTM:n vuonna 2005 teettämässä selvityksessä. Siinä yksityiskohtaisten käsiyötoimialojen valinta perustui asian tuntijoiden ja selvityksen tekijän näkemyksiin käsiyötoimialoista, minkä taustalla oli pääasiassa se, mille toimialaluokituksen toimialoille käsiyöammattien työllisyys on keskittynyt.

KTM:n selvityksessä käsiyötoimiytykset oli poimittu silloin käytössä olleen vuoden 2002 toimialaluokituksen pohjalta, minkä vuoksi yrityksille oli löydettävä vastaavat toimialat nykyisin käytössä olevasta vuoden 2008 luokituksesta.⁵ Kaikkien yksittäisten käsiyötoimialojen osalta vuoden 2002 toimialaluokitus ei ole täysin yhdenmukaisia vuoden 2008 luokituksen kanssa, mutta vastaavuus on suuri.⁶ Käsittelyn helpottamiseksi yksittäiset käsiyötoimialat on luokiteltu 17 karkean tason toimialaryhmään samoin kuin KTM selvityksessä seuraavasti:

- *Tekstiilien valmistus*
- *Vaatteiden valmistus*
- *Nahan ja nahkatuotteiden valmistus*
- *Puusepän ja muiden puutuotteiden valmistus*
- *Painaminen ja kirjansidonta*
- *Lasin ja lasituotteiden valmistus*
- *Keraamisten tuotteiden valmistus*
- *Kivituotteiden valmistus*
- *Metallin takominen ja metallituotteiden valmistus*
- *Laivojen ja veneiden valmistus ja korjaus*
- *Huonekalujen valmistus*
- *Kultasepäntuotteiden valmistus*
- *Soitinten valmistus*
- *Urheiluvälineiden valmistus*
- *Pelien, leikkikalujen ja muiden tuotteiden valmistus*
- *Jalkineiden ja nahkatuotteiden korjaus*
- *Kellojen, kultasepäntuotteiden ja yms. tuotteiden korjaus*

---

³ Käsiyöyrityksen määritelmä on sama kuin kauppa- ja teollisuusministeriö KTM:n (nyk. työ- ja elinkeinoministeriö TEM) teettämässä selvityksessä. (ks. Lith, Pekka: Käsiyöyrittäjyys Suomessa 2000-luvulla, Yritykset ja alan keskeiset kehityslinjat, KTM:n julkaisuja 10/2005, Helsinki 2005). Samaa määritelmää noudatettiin myös Teollisuustaitteen Liitto Ornamon vuonna 2014 valmistuneessa toimialaraportissa (Muotoilualan yritysten suhdanne- ja toimialaraportti 2013), johon oli liitetty käsiyöyrityksiä koskeva ylimääräinen katsaus.

⁴ Rajaus mikroyrityksiin ei poissulje sitä mahdollisuutta, etteikö käsiyötyyppisistä työskentelytapaa voisi noudattaa myös suuremmissa yrityksissä. Vastaavasti alle kymmenen henkilöä voi harjoittaa teollista sarjatuotantoa.

⁵ Vastaavuus haettiin pääosin niin sanotun luokitusavaimen avulla (ks. Toimialaluokitus 2008 käsikirja).

⁶ Yksittäisiä 5-numerotason käsiyötoimialoja löytyy toimialaluokituksen pohjalta noin 50-60.

2.2 Alan yritysten määrä

Tilastokeskuksen yritysten tilinpäätös- ja rakennetilastojen mukaan Suomessa toimi noin 7 130 käsityöyritystä vuonna 2013, mikä oli arviolta 2,7 prosenttia maamme koko yrityskannasta.⁷ Vuodesta 2011 käsityöyritysten määrä väheni yli 500 yrityksellä eli 6,9 prosenttia. Prosentuaalisesti yritysten määrä on supistunut eniten nahkatuotteiden valmistuksessa, veneiden valmistuksessa ja korjauksessa sekä urheiluvälineiden valmistuksessa. Määrä on lisääntynyt vain muutamien tuotteiden, kuten esimerkiksi soitinten ja jäljitelmäkorujen valmistuksessa (Taulukko 1).

Alan yritysten määrä on pienentynyt koko 2000-luvun ajan, mikä on liittynyt meillä kaiken kokoisten valmistusta harjoittavien yritysten määrää vähenemiseen. vielä vuonna 2003 käsityöyrityksiä oli KTM:n selvityksen mukaan lähes 9 400. Toteutuneen kehityksen taustalla ovat elinkeinorakenteen muutos, tuotannon siirtyminen halvan kustannustason maihin, ulkomaisen tuonnin kasvun myötä tapahtunut kilpailun kiristyminen kotimaan markkinoilla. Automatisointi, digitaalinen vallankumous ja 3D-teknologian kehitys⁸ voivat vähentää yritysten määrää myös jatkossa.

Osasyynä toteutuneeseen kehitykseen voivat olla kuluttajien käyttäytymisessä tapahtuneet ja vuodesta 2009 asti jatkunut huono talouskehitys, joka on heikentänyt kuluttajien ostovoimaa. Toisaalta on muistettava, että yritystilastojen organisaatio- ja tietojärjestelmämuutosten vuoksi yrityksiä koskevat toimialakohtaiset perustiedot eivät ole vuodesta 2013 lukien täysin vertailukelpoisia aiempien vuosien kanssa, joskin käsityöalojen osalta muutokset eivät ole suuria. Vertailukelpoisuutta heikensi myös vuonna 2007 tapahtunut EU:n toimialaluokituksen uudistukset.⁹

---

⁷ Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastoihin kuuluivat vuonna 2013 ne yritykset, jotka olivat toimineet tilastovuonna yli puoli vuotta, ja jotka työllistivät enemmän kuin puoli henkilöä vuosityöllisyyden käsitteellä mitaten tai muodostivat yli 10 846 euron liikevaihdon. Lisäksi vuositilastoihin sisältyvät vuodesta 2013 lukien liikelaitokset ja ne yritykset, joiden käyttöomaisuuden nettoinvestoinnit olivat vähintään 50 000 euroa tai taseen loppusumma 170 000 euroa, vaikka henkilöstö- ja liikevaihtorajat eivät täytyisikään.

⁸ Kolmiulotteinen tulostus eli 3D-tekniikka mullistaa perinteisen tehdasteollisuuden asemaa, kun monia kulutustarvikkeita voidaan valmistaa niiden loppukäyttäjien toimesta. Tosin uusi teknologia voi antaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia myös pienyrityksille ja tuoda tuotteiden valmistusta takaisin Suomeen.

⁹ EU:n toimialaluokituksen (Nace) muutos tilastovuonna 2007 vaikutti käsityöalalla yritystilastojen vertailukelpoisuuteen paljon enemmän kuin vuonna 2013 tapahtunut Tilastokeskuksen yritystilastouudistus.

Taulukko 1 Käsiyöyritykset toimialoittain 2013 ja niiden määrän muutos vuodesta 2011 (Lähde: Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastot ja yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus).

	Yrityksiä 2013, lkm	Määrän muutos 2011-13, lkm	Määrän muutos 2011-13, %
Puusepän ja muiden puutuotteiden valmistus	1003	-75	-7,0
Vaatteiden valmistus	883	-62	-6,6
Metallin takominen ja metallituotteiden valmistus	868	-85	-8,9
Huonekalujen valmistus	820	-33	-3,9
Kellojen, kultasepäntuotteiden, ym. tuotteiden korjaus	642	-3	-0,5
Tekstiilien valmistus	610	-43	-6,6
Painaminen ja kirjansidonta	589	-72	-10,9
Kultasepäntuotteiden valmistus	284	-26	-8,4
Pelien, leikkikalujen ym. tuotteiden valmistus	253	2	0,8
Laivojen ja veneiden valmistus ja korjaus	251	-46	-15,6
Kivituotteiden valmistus	206	-10	-4,6
Jalkineiden ja nahkatavaroiden korjaus	198	-21	-9,6
Nahan ja nahkatuotteiden valmistus	154	-35	-18,5
Urheiluvälineiden valmistus	107	-18	-14,4
Keraamisten tuotteiden valmistus	107	-8	-7,0
Soitinten valmistus	81	9	12,5
Lasin ja lasituotteiden valmistus	76	-5	-6,2
Käsiyöyritykset yhteensä	7132	-531	-8,9

2.3 Yritysten henkilöstö ja kokoluokka

Käsiyöyritykset työllistivät Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastojen mukaan noin 10 400 henkilöä vuonna 2013 **kokovuosityöllisyyden** käsitteellä mitattuna. Vuodesta 2011 työllisyys heikentyi lähes 700 henkilöllä (6,2 %). Työllisyys supistui suhteellisesti eniten nahkatuotteiden valmistuksessa sekä veneiden valmistuksessa ja korjauksessa. Tosin työllisyys on lisääntynyt muutamilla alatoimialoilla. Niitä ovat kivituuotteiden valmistus, pelien, leikkikalujen ym. tuotteiden valmistus sekä kellojen, korujen ja henkilökohtaisten kotitalousesineiden korjaus (Taulukko 2).

Käsiyöyritysten toiminnalla on **välittömien työllisyysvaikutusten** ohella myös **välillisiä työllisyysvaikutuksia** muilla toimialoilla, kuten aineita ja tarvikkeita valmistavissa yrityksissä ja alihankintayrityksissä, kaupassa ja muilla yksityisillä palvelualueilla, kuten taloushallinnon palveluja yrityksille tuottavissa tilitoimistoissa. Tilastokeskuksen panos-tuotostutkimusten perusteella arvioituna käsiyötoimialojen laskennallinen välitön ja välillinen

työllisyysvaikutus oli kansantaloudessa vuonna 2013 karkeasti arvioiden yhteensä noin 15 700 henkilöä.¹⁰

Vuodesta 2003 työllisyysvaikutukset ovat vähentyneet noin 5 700 henkilöllä. Laskelmat perustuvat siihen, että käsityötoimialojen vuoden 2013 liikevaihto kerrotaan toimialoittain Tilastokeskuksen panos-tuotostutkimuksen työllisyyskertoimilla, jotka kuvaavat työllisyysvaikutuksia toimialoittain yhtä miljoonan euron tuotosta kohden. Arviot perustuvat kuitenkin vain alle 10 työntekijän käsityöyritysten välittömiin ja välillisiin työllisyysvaikutuksiin, mutta myös suurissa yrityksissä on kädentaitoihin nojaavaa käsityömäistä tuotantoa, mikä lisää työllisyysvaikutuksia.

Taulukko 2 Käsityöyritysten henkilöstö toimialoittain 2013 ja työllisyyden suhteellinen muutos vuodesta 2011 (Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus).

	Henkilöstö 2013, lkm	Määrän muutos 2011-13, lkm	Määrän muutos 2011-13, %
Huonekalujen valmistus	1707	-60	-3,4
Puusepän ja muiden puutuotteiden valmistus	1658	-91	-5,2
Metallin takominen ja metallituotteiden valmistus	1571	-98	-5,9
Painaminen ja kirjansidonta	1256	-116	-8,5
Vaatteiden valmistus	718	-19	-2,6
Tekstiilien valmistus	655	-68	-9,4
Kellojen, kultasepäntuotteiden, ym. tuotteiden korjaus	531	-11	-2,0
Kivituotteiden valmistus	400	21	5,5
Laivojen ja veneiden valmistus ja korjaus	390	-103	-20,9
Pelien, leikkikalujen ym. tuotteiden valmistus	290	-5	-1,7
Jalkineiden ja nahkatavaroiden korjaus	272	-19	-6,5
Kultasepäntuotteiden valmistus	267	-32	-10,7
Nahan ja nahkatuotteiden valmistus	217	-52	-19,3
Lasin ja lasituotteiden valmistus	156	-4	-2,5
Urheiluvälineiden valmistus	131	-11	-7,7
Soitinten valmistus	85	-6	-6,6
Keraamisen tuotteiden valmistus	69	-6	-8,0
Käsityöyritykset yhteensä	10373	-680	-6,2

¹⁰ Tuotoksella tarkoitetaan määrättyä aikana, kuten esimerkiksi kalenterivuoden aikana, tuotettujen tavaroiden ja palvelujen arvoa. Kansantalouden tilinpidossa tuotoksen laskenta perustuu jalostusaloilla pitkälti yritystoimipaikkojen liikevaihtotietoon (ml. valmisteverastojen muutos, liiketoiminnan muut tuotot ja valmistus omaan loppukäyttöön).

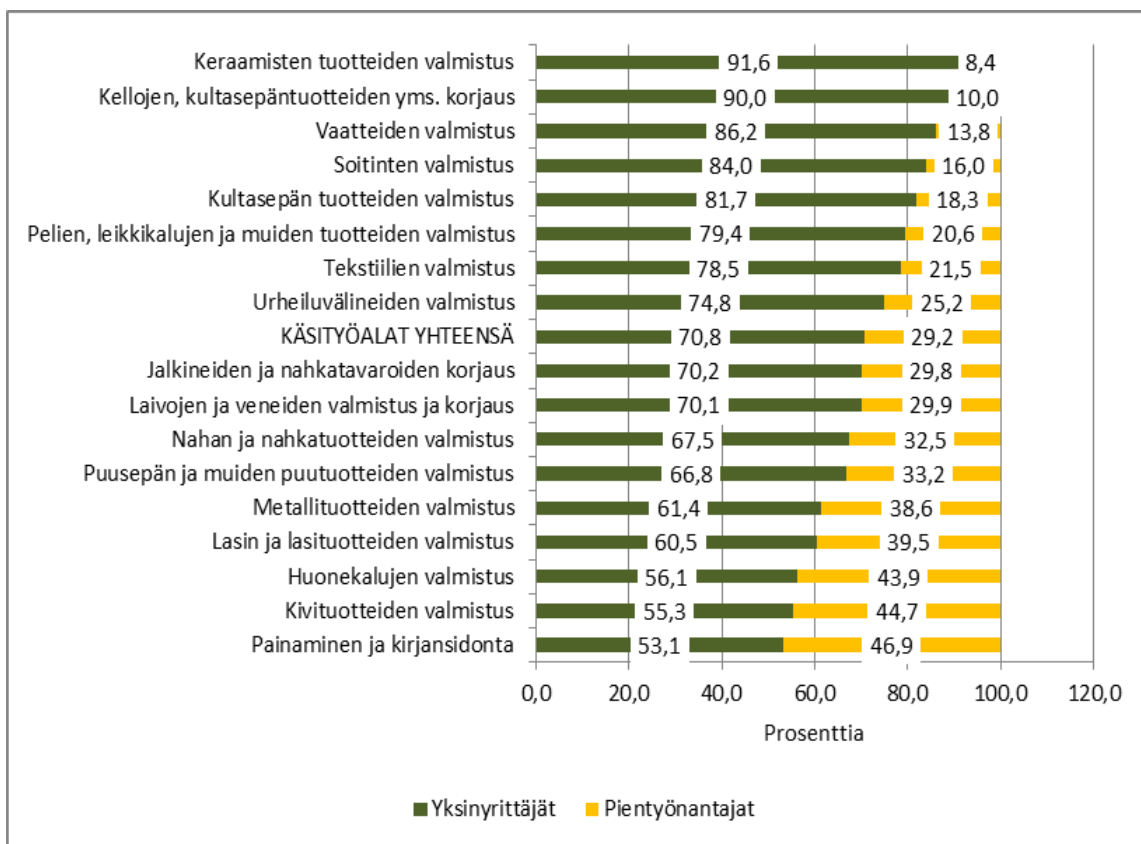

Yritysten kokoluokat

Kun tarkastellaan käsityöyritysten kokoa henkilöstön pohjalta, havaitaan, että keskimäärin yli 70 prosenttia yrityksistä on **yksinyrittäjien tai ammatinharjoittajien** omistamia. Yksinyrittäjien yritykseksi on määritelty yritys, jossa henkilöstön määrä on alle kaksi henkilöä kokovuosityöllisyyden käsitteellä mitattuna. Suurempia mikroyrityksiä (2-9 henkilön yritykset) nimitetään **pientyönantajaksi**. Yksinyrittäjien määrä on kaikkein suurin keraamisten tuotteiden valmistuksessa, kellojen, kultasepäntuotteiden ym. korjauksessa sekä vaatteiden valmistuksessa.

Yksinyrittäjien suuresta määrästä huolimatta niiden osuus alan työllisyydestä oli vain runsas neljännes ja liikevaihdosta vajaa neljännes vuonna 2013. Yksinyrittäjien työllisyysosuus oli korkein (yli 50 %) keraamisten tuotteiden valmistuksessa, soitinten valmistuksessa ja kellojen, kultasepäntuotteiden ym. korjauksessa. Yli 40 prosenttiin työllisyysosuus nousi kultasepäntuotteiden valmistuksessa, vaatteiden valmistuksessa sekä jalkineiden ja nahkatavaroiden valmistuksessa. Tosiasiassa monet yksinyrittäjät toimivat alalla sivutoimisesti tai osaaikaisesti (Kuvio 1).

Kuvio 1 Käsityöalan yritykset jaettuna alle kahden henkilön yksinyrittäjien omistamiin yrityksiin ja 2-9 henkilöä työllistäviin pientyönantajiin (Lähde: Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastot, Tilastokeskus).

Käsityöyritysten pieni keskimääräinen koko on saanut vahvistusta Taitoliiton vuoden 2015 yrittäjäkyselystä. Kyselytutkimukseen osallistuneista yrityksistä 98 prosenttia kuului alle kymmenen henkilön mikroyrityksiin, joista ainoastaan yhden henkilön työllistäviä (yksinyrittäjiä) oli 73 prosenttiyksikköä. Pienestä yrityskoosta kielii myös vaatimaton keskimääräinen liikevaihto ja käsityöyritysten pääasiallinen yritysmuoto. Vuoden 2015 kyselyihin vastanneista yrittäjistä kahdella kolmasosalla yritysmuotona oli yksityinen toiminimi.¹¹

2.4 Sivutoiminen yrittäjyys

Yrittäjäkyselyjen tuloksista voidaan päätellä, että yksinyrittäjistä yli 40 prosenttia oli sivutoimisia yrittäjiä, jotka saavat pääasialliset tulonsa muista lähteistä palkansaaajina, opiskelijoina tai eläkeläisinä. Yrittäjyys voi olla myös **osa-aikaista tai kausiluonteista**, vaikka henkilöllä ei olisikaan muuta päätointoa tai ulkopuolista tulonlähdettä, kuten eläkettä. Nämä osaaikayrittäjät luetaan Tilastokeskuksen työllisyystilastoissa yrittäjiin toisin kuin sivutoimisesti yrittäjinä toimivat palkansaaajat, jotka ovat myös työllisyystilastoissa päätoimensa mukaisesti palkansaaajia.

Sivutoimisten yrittäjien määrästä ei ole tilastotietoja ja saatavilla olevat tiedot perustuvat erillistutkimuksiin. Silti sivutoiminen yrittäjyys on Suomessa tavallista, sillä koko työllisestä työvoimasta (palkansaaajat ja yrittäjät) päätoimisia yrittäjiä on noin kymmenen prosenttia ja sivutoimisia yrittäjiä (palkansaaajia) noin neljä prosenttia. Kansainväliset Global Monitor Entrepreneurship GEM-tutkimukset vahvistavat sivutoimisen yrittäjyyden yleisyyden Suomessa. Vuonna 2007 osaaikayrittäjiä oli GEM-tutkimusten mukaan jopa yli 40 prosenttia kaikista yrittäjistä.

Sivutoimista yrittäjyyttä voidaan tutkia Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri YTR:n vuoden 2012 tilastojen pohjalta. Kohdejoukkoa ovat konserneihin kuulumattomat yksityiset kotimaiset yritykset, joiden toiminta-aika ylitti vuonna 2012 puoli vuotta ja joiden henkilöstö oli 0,1-0,5 henkeä vuosityöllisyyden käsitteellä mitaten. Tilastovuonna aloittaneet ja lopettaneet yritykset on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Kohdejoukko voidaan jakaa edelleen vuositilastoihin sisältyviin ja vuositilastojen ulkopuolelle jääviin sivutoimisiin yrityksiin.¹²

Edellä mainituilla tavoilla määriteltynä Suomessa oli vuonna 2012 noin 4 310 sivutoimista käsityöyritystä, joiden henkilöstö oli kokovuosityöllisyyden käsitteellä mitattuna 1 000 henkilöä (Taulukko 3). Sivutoimisista yrityksistä YTR:n vuositilastoihin sisältyi 3 100 yritystä. Tästä voidaan päätellä, että myös vuonna 2013 runsaat 40 prosenttia käsityöyritysten koko-

---

¹¹ Yksinyrittäjävaltaisuus ja yksityinen toiminimi yritysmuotona on maassamme tyypillistä naisvaltaisille toimialoille. Taitoliiton vuoden 2015 yrittäjäkyselyyn vastanneista käsityöalan yrittäjistä keskimäärin 86 prosenttia oli naisia. Saatu tulos kuitenkin liioittelee naisyrittäjien todellista osuutta käsityöalan yrittäjistä. Kauppa- ja teollisuusministeriö KTM:lle vuonna 2005 tehty selvitys osoittaa, että tosiasiaissa hyvin monet käsityöalat ovat miesvaltaisia.

¹² Kahteen pääryhmään kuuluvia sivutoimisia yrityksiä erottaa toisistaan se, että YTR:n vuositilastoihin sisältyvissä sivutoimisissa yrityksissä liikevaihto oli ylittänyt vuonna 2012 tilastoon pääsemisen alarajan (10 595 euroa), mutta vuositilastojen ulkopuolelle jääneistä sivutoimisissa yrityksissä liikevaihto oli painunut niin pieneksi, että YTR:n vuositilastoon pääsemisen liikevaihtoraja oli jäänyt saavuttamatta. Vuositilastoon sisältyy myös yrityksiä, joiden henkilöstötieto on nolla, mutta liikevaihto ylittää tilastoon pääsemisen alarajan (10 595 euroa). Nämä yritykset on jätetty sivutoimisuutta koskevan tarkastelun ulkopuolelle, sillä sivutoimiselta yritykseltä on edellytetty 0,1 henkilön minimihenkilöstöä.

naismäärästä (7 130 yritystä) oli sivu- tai osa-aikayrittäjien omistamia. Käsiyöyritysten määrää kasvattavat lisäksi ne 1 200 yritystä, jotka ovat jääneet YTR:n vuositilastojen ulkopuolella.¹³

Sivutoimista yrittäjyyttä esiintyy kaikilla käsityöaloilla. Päätoimialoittain tarkasteltuna sivutoimisten yritysten määrä on suurinta vaatteiden, keraamisten tuotteiden, urheiluvälineiden, nahkatuotteiden ja kultasepän tuotteiden valmistuksessa, jos tarkastelun kohteina ovat ainoastaan Tilastokeskuksen YTR:n vuositilastoihin sisältyneet sivutoimiset yritykset. Näillä toimialoilla yli 50 prosenttia yrityksistä on sivutoimisten tai osa-aikaisten yrittäjien omistamia. Vähiten sivutoimista yrittäjyyttä esiintyy jalkineiden ja nahkatavaroiden korjauksessa.

Lopettamisen kynnys alhainen

Tutkimustulosten mukaan noin 35–40 prosenttia sivutoimisista yrittäjistä lopettaa kuitenkin ensimmäisen vuoden aikana, kun kolme neljäsosaa päätoimista yrittäjistä jatkaa toimintaansa. Suuren lopettamisalttiuden taustalla saattaa olla lyhytaikaisiksi tarkoitettujen kertakäyttöyritysten tai yksittäisiä hankkeita varten perustettujen yritysten toiminnan loppuminen. Toinen selitys voi olla palkansaajien halu kokeilla yrittäjyyttä. Mikäli yritystoiminnasta saadut kokemukset eivät ole vastanneet odotuksia, on toiminnasta luovuttu ja keskitytty palkkatyöhön.

Sivutoimisten ja lyhytaikaista liiketoimintaa varten perustettujen yritysten suuri aloittamis- ja lopettamisalttius lisää yrityskannan tilastollista vaihtuvuutta monilla pienyritysvaltaisilla käsityöaloilla. Tämä tulisi ottaa huomioon yritysten vaihtuvuutta kuvaavissa tutkimuksissa, ennen kuin korkeasta vaihtuvuudesta vedetään liian pitkälle meneviä yrityskannan uudistumiseen liittyviä johtopäätöksiä (ks. luku 3). Lisäksi valtaosa sivutoimisista yrityksistä on yritysmuodoltaan yksityisiä toiminimiä, sillä toiminimiyritys on helppoa perustaa ja lopettaa.

Taulukko 3 Käsiyöyritykset ja niiden henkilöstö kokoluokittain 2013 (Lähde: Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto; yritys- ja toimipaikkarekisteri YTR (vuosi 2012), Tilastokeskus).

	Yrityksiä, lkm	Osuus, %	Henkilös- tö, %	Osuus, %
Yksinyrittäjät	5052	60,5	2662	25,3
- kokopäiväiset yrittäjät	1950	23,4	1798	17,1
- sivutoimiset (osa-aikaiset) yrittäjät (2012)	3102	37,1	864	8,2
Pientyönantajat	2080	24,9	7711	73,3
Yhteensä (vuositilastot)	7132	85,4	10373	98,6
Sivutoimiset yrittäjät (ei vuositilastossa) (2012)	1214	14,6	150	1,4
KAIKKI YHTEENSÄ	8346	100,0	10523	100,0

¹³ Jos vuositilastojen ulkopuolelle jääneet sivutoimiset yritykset lasketaan mukaan, oli Suomessa kaikkiaan 8 350 käsiyöyritystä (1 214 plus 7 132 yritystä) vuonna 2013.

Sivutoimisen yrittäjyyden taustatekijät

Sivutoiminen yrittäjyys on Suomessa sen verran yleistä, että lähes jokainen tuntee sukulais-, tuttava- ja ystäväpiiristään jonkun henkilön, jolla on pienimuotoista yritystoimintaa. Sivutoiminen yrittäjyys johtaa harvoin päätoimiseen yrittäjyyteen, mutta se antaa mahdollisuuden lisäansioihin. Eläkeläisille sivutoiminen yrittäjyys tarjoaa oivallisen tavan jatkaa työelämässä muutamia lisävuosia. Sivutoimisten yrittäjien tuottamille tavaroille ja palveluille on myös todellista kysyntää etenkin pienillä paikkakunnilla, joissa asiakkaita ei riittäisi päätoimiseen yritystoimintaan.

Sivutoiminen yrittäjyys voi sopia hyvin erilaisiin elämäntilanteisiin. Esimerkkeinä ovat kotiäidit, joille kotoa käsin tapahtuva yritystoiminta tarjoaa vaihtelua elämään, ylläpitää ammattitaitoa tai tuo tarpeellisia sivutuloja. Joskus kysymys voi olla eräänlaisen mahdollisuus- ja pakkoyrittäjyyden yhdistelmästä, mikä vähentää toimeentuloon liittyvää epävarmuutta. Sivutoimiset yritykset voivat olla myös yhtiömuotoisia tiimiyrityksiä, joiden kautta omistajat kanavoivat satunnaisia sivutulojaan, mikä on edullista ja joustavaa tulonsaajalle ja työntehtäjälle.

Varsinkin eläkeläiset muodostavat kasvavan joukon sivutoimisista yrittäjistä, mikä monipuolistaa yrittäjyyden kuvaa. Lähivuosina eläkkeelle siirtyy suuri määrä henkilöitä, jotka eivät haluaisi vetäytyä kokonaan työmarkkinoilta vaan haluavat jatkaa työtekoa yrittäjänä joustavalla tavalla. Heille yrittäjyys voi tarjota pehmeän laskun työelämästä vanhuuseläkkeelle. Eläkeläisyrittäjillä on puolellaan määrättyjä etuja, jotka pienentävät yritystoimintaan liittyviä riskejä. Yritystoiminnasta saadut tulot voivat lisätä verotettavien tulojen progressiota mutta eivät vähennä eläkettä.¹⁴

Palkansaajan mahdollisuuksia toimia sivutoimisena yrittäjänä rajoittavat toisaalta eräät työehtoihin liittyvät säännökset. Työsopimuslain mukaan yksittäinen työntekijä ei saa harjoittaa työnantajaansa nähden kilpailevaa tai muutoin vahingoittavaa toimintaa. Työntekijä ei saa myöskään hyödyntää tai ilmaista muille työnantajan ammatti- ja liikesalaisuuksia. Valtiolla ja kunta-alalla virkamiehet tarvitsevat sivutoimiluvan tai tekevät sivutoimi-ilmoituksen yritystoimintaa varten. Säännökset sisältyvät virkamieslakiin ja lakiin kunnallisesta viranhaltijasta.

Työttömälle henkilölle sivutoimisen yritystoiminnan harjoittaminen voi olla hankalaa.¹⁵ Henkilöllä voi silti jäädä oikeus työttömyyskassan tai KELAn sovittelemaan työttömyys-etuuteen, jos yritystoiminnan vaatima työmäärä on vähäinen eikä muodostu esteeksi päätoimisen kokoaikatyön vastaanottamiselle. Työvoimaviranomaiset voisivat kuitenkin nykyistä aktiivisemmin tukea yrittäjyydestä kiinnostuneen työttömän työnhakijan mahdollisuuksia työllistyä sivutoimisessa yrityksessään siten, että yrittäjyydestä tulisi vähitellen pääasiallinen tulonlähde.¹⁶

---

¹⁴ Vanhuuseläkkeellä olevien yrittäjien ei tarvitse maksaa yrittäjäeläkemaksuja, sillä vakuuttaminen on vapaaehtoista.

¹⁵ Taustalla on ajatus siitä, että työttömyysturvan tarkoitus ei ole poistaa yritystoiminnan riskejä eikä toimia epävirallisena yritystukena. Ratkaisut työttömän sivutoimisen yrittäjyyden osalta tehdään työ- ja elinkeinotoimistoissa.

¹⁶ Päätoimisesta yrittäjyydestä kiinnostuneita sivutoimisia yrittäjiä voisi ohjata aktiivisemmin neuvontapalvelujen piiriin. Näillä henkilöillä voisi olla myös mahdollisuus saada starttirahaa. Nykysäännösten mukaan starttirahaa ei ole mahdollista saada, kun siirrytään sivutoimisesta yrittäjyydestä päätoimiseksi yrittäjäksi.

2.5 Maahanmuuttajayritykset

Käsityöaloilla toimivia yrittäjävetoisia maahanmuuttajayrityksiä oli Tilastokeskuksen YTR:n mukaan noin 136 vuonna 2011, mikä oli 1,8 prosenttia kaikista käsityöalojen yrityksistä tuolloin. Maahanmuuttajataustaisten yritysten osuus oli suurin vaatteiden valmistuksessa, kultasepäntuotteiden, kellojen, yms. esineiden korjauksessa sekä puutuotteiden valmistuksessa. Myönteistä olisi, että Suomeen syntyisi työpaikkoja sellaiset ulkomaalaisten yrittäjien (**business immigrants**) toimesta, joilla on jo monipuolista kokemusta yrittäjyydestä ja kansainvälisiä yhteyksiä.

Ulkomaalaistaustaiset käsityöalojen yritykset on määritelty YTR:n vuositilastoon kuuluvien yritysten joukosta siten, että yritys on ulkomaalainen, jos yrityksen taustalla olevalla yrittäjällä tai useamman yrittäjän tapauksessa vähintään puolella yrittäjästä äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Yrittäjät tai yrityksen yrittäjävetoisuus on tunnistettu toiminimimuotoisissa yrityksissä ammatin- ja liikkeenharjoittajien henkilötunnusten ja yhtiömuotoisissa yrityksissä yrittäjäeläkeaineistosta (YEL) saatujen henkilötunnusten perusteella.¹⁷

Monet ulkomaalaistaustaiset käsityöalan yritykset ovat pieniä, ja niillä ei ole palkattua työvoimaa. Yritysten vastuuhenkilöt koostuvat toiminimiyrittäjistä, henkilöyhtiöiden vastuunalaisista yhtiömiehistä ja osakeyhtiömuotoisissa yrityksissä hallituksen jäsenistä ja toimitusjohtajista. Pääosassa yrityksiä oli 1-2 vastuuhenkilöä. Tilastokeskuksen YTR:stä ei ole saatu tarkkoja tietoja ulkomaalaistaustaisten käsityöyritysten henkilöstöstä, mutta se oli arviolta 100-150 henkilöä. Liikevaihto kertyi yrityksiin arviolta kymmenen miljoonaa euroa vuonna 2011.¹⁸

---

¹⁷ Tilastokeskuksen YTR:n ulkomaalaisten yritysten tilasto ei sisällä Ruotsissa syntyneiden yrittäjien, kuten ruotsinsuomalaisten paluumuuttajien omistamia yrityksiä, mikäli yrittäjän äidinkieli on suomi tai ruotsi.

¹⁸ Suomessa oli Tilastokeskuksen YTR:n mukaan yhteensä 6 321 yrittäjävetoista ulkomaalaistaustaista yritystä vuonna 2011. Ne työllistivät 8 650 henkilöä ja niiden liikevaihto oli noin miljardi euroa. Suomen koko yritys-kannasta (pl. alkutuotanto) ulkomaalaisia yrityksiä oli 2,4 prosenttia, henkilöstöstä 0,5 prosenttia ja liikevaihdosta 0,3 prosenttia. Kaikista yrittäjävetoisista yrityksistä ulkomaalaisten omistamia oli puolestaan neljä prosenttia ja henkilöstö- ja liikevaihdosta arviolta 3-4 prosenttia.

Kuvio 2 Maahanmuuttajataustaiset käsityöalan yritykset 2011, lkm (Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri).

3 Yritysten uusiutuminen, kasvu ja kansainvälisyys

Yrityskannan vaihtuvuus on ollut käsityöaloilla heikompaa kuin koko yrityskentässä keskimäärin, kun sitä mitataan suhteuttamalla toimintansa aloittaneet uudet yritykset ja lopettaneet yritykset yrityskantaan. Tämän lisäksi vaihtuvuus on perustunut monilla käsityöaloilla lopettaneiden yritysten enemmyyteen. Vaihtuvuus on kuitenkin merkki yrityskentän dynaamisuudesta ja uudistumiskyvystä.

Käsityöyritysten kaksijakoisuutta kuvastaa se, että lähes joka kymmenes yritys oli keväällä 2015 voimakkaasti kasvuhakuinen ja miltei 50 prosenttia pyrkii kasvuun mahdollisuuksien mukaan. Keskeisin kasvukeino on myynnin ja markkinoinnin lisääminen, joskin painopistettä kannattaisi siirtää enemmän tuote- ja palvelukehitykseen, markkina-alueen laajentamiseen myös kansainvälisille markkinoille.

3.1 Yrityskannan vaihtuvuus

Käsityöalan **toimintansa aloittaneiden** yritysten määrä oli vuosina 2005-08 keskimäärin noin 800 yritystä, mutta vuosina 2009-13 määrä on alentunut keskimäärin noin 690 uuteen yritykseen vuodessa.¹⁹ (Taulukko 4). Samanaikaisesti **toimintansa lopettaneiden** yritysten määrä on lisääntynyt, mikä on painanut yritysten määrän **nettolisäyksen**²⁰ negatiiviseksi viiden viime vuoden tarkasteluajanjaksolla. Silti toimialakohtaiset erot ovat suuria. Määrällisesti eniten yritysten määrä on pienentynyt huonekalujen ja puusepän tuotteiden valmistuksessa sekä painamisessa ja kirjansidonnassa.

Yritysten määrän nettolisäys on ollut plusmerkkinen eräillä käsityöaloilla, kuten kellojen, kultasepäntuotteiden ym. tuotteiden korjauksessa, pelien, leikkikalujen ym. tuotteiden valmistuksessa, kultasepäntuotteiden valmistuksessa ja vaatteiden valmistuksessa. Tosin aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten tilastoon perustuvaa yritysten määrän lisäystä ei voida verrata Tilastokeskuksen yritysten vuositilastoissa tapahtuneisiin yritysten määrän muutoksiin, sillä osassa uusia yrityksiä toiminta on niin vähäistä, että yritys ei täytä vuositilastoihin pääsyn minimikriteereitä.

Yritystoiminnan dynaamisuutta ja uudistuskykyä kuvaava yrityskannan **vaihtuvuus**²¹ on vähentynyt monilla käsityöaloilla 2010-luvulle tultaessa ja vaihtuvuus on käsityöaloilla pienempi kuin koko yrityskentässä. Tosin pari viime vuoden aikana käsityöalan keskimääräinen

¹⁹ Tilastokeskuksen YTR:n tilastoissa yritys merkitään aloittaneeksi silloin, kun siitä tulee arvonlisäverovelvollinen tai työnantaja. Yritys voi kirjautua tilastoon aloittaneeksi myös yhtiöittämisen tai fuusion seurauksena tai toiminimuotoisen yrityksen muuttuessa yhtiömuotoiseksi, jolloin se saa uuden yritystunnuksen. Yritys katsotaan lopettaneeksi, kun se lakkaa toimimasta sekä työnantajana että arvonlisäverovelvollisena, ja vanha yritystunnus lopetetaan. Toimintansa lopettaneeksi yritys voidaan katsoa myös silloin, kun se sulautuu toiseen yritykseen. Yli 18 kuukauden toimimattomuuden jälkeen aktivoituvaa yritys määritetään uudestaan aloittaneeksi ja edeltävä lopetustieto jää voimaan. Mikäli lopettaneeksi merkitty yritys aktivoituu ennen 18 kuukauden ajan täyttymistä, lopetustieto kumotaan ja yritys katsotaan toimivaksi koko ajanjaksolla.

²⁰ Nettolisäys = toimintansa aloittaneet miinus toimintansa lopettaneet yritykset tietyssä ajanjaksona.

²¹ Vaihtuvuus = toimintansa aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten prosenttiosuus yrityskannasta tietyssä ajanjaksona.

vaihtuvuus on kääntynyt loivaan nousuun. Vaihtuvuus tarkoittaa sitä, että vanhat kilpailukykyä menettäneet yritykset poistuvat markkinoilta ja antavat tilaa uusille innovatiivisille ja kasvuhakuisille yrityksille. Korkeaa yrityskannan vaihtuvuutta nimitetään myös ”luovaksi tuhoksi”.

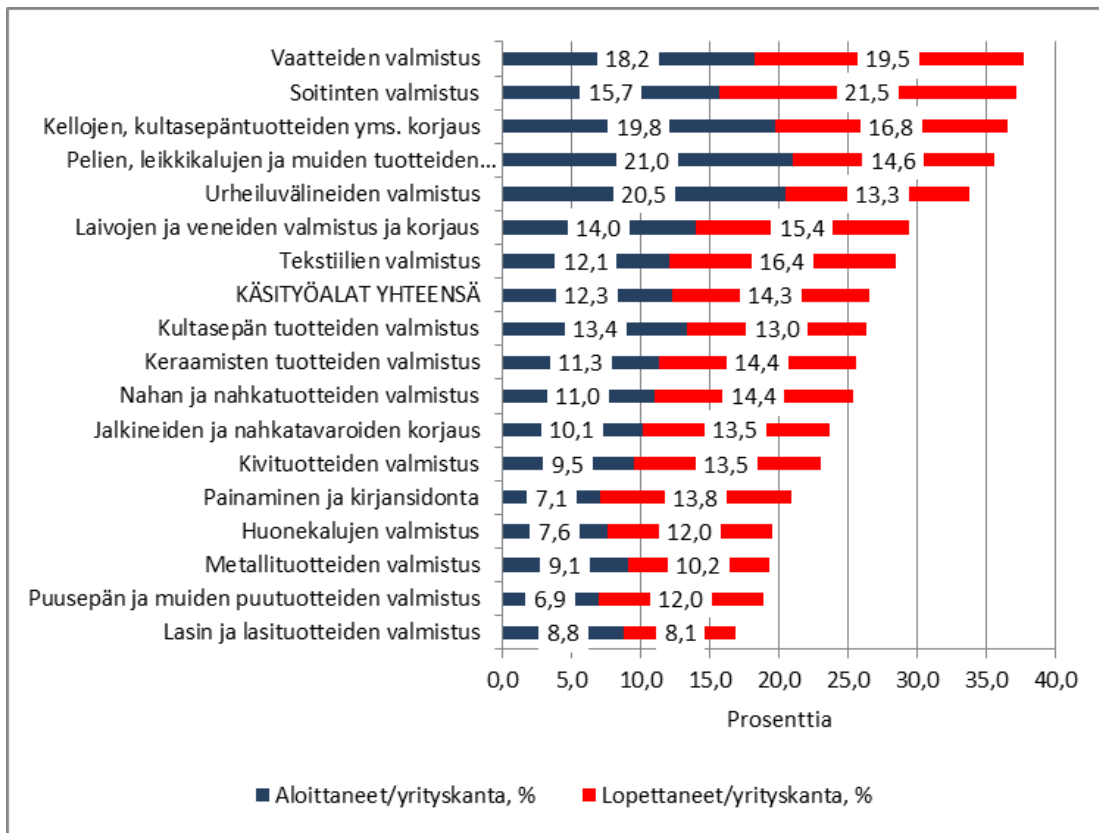
Taulukko 4 Käsityöyritysten toimintansa aloittaneet ja lopettaneet yritykset ja yrityskannan vaihtuvuus 2005-13 (Lähde: Aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten tilasto, Tilastokeskus).

	Aloittaneet yritykset, lkm	Lopettaneet yritykset, lkm	Yritysten nettolisäys, lkm	Yrityskannan vaihtuvuus, %
2005	769	792	-23	13,8
2006	782	742	40	13,5
2007	805	721	84	13,5
2008	828	876	-48	14,9
2009	686	823	-137	13,4
2010	729	640	89	12,3
2011	688	685	3	12,3
2012	687	752	-65	12,9
2013	650	803	-153	13,3

Yrityskannan vaihtuvuus liittyy läheisesti **innovaatioihin**, jotka ovat tärkein tuottavuuden kasvutekijä. Tällä ei tarkoiteta vain tuotantoteknologiaa, vaan myös uusia innovatiivisia tuotteita ja palveluja, uudenlaista työn organisointia, edistyksellisiä työolosuhteita tai uusia liiketoimintamalleja.²² Suurinta vaihtuvuus oli vuosina 2011-13 vaatteiden, soitinten, pelien yms. tuotteiden valmistuksessa. Kaikkein pienintä se oli huonekalujen valmistuksessa, puusepän tuotteiden ja muiden puutuotteiden valmistuksessa, metallin takomisessa ja metallituotteiden valmistuksessa.

²² Uudessa liiketoimintamallissa yritys luo joko kokonaan tai osittain uuden tavan ansaita.

Kuvio 3 Käsityöyritysten yrityskannan vaihtuvuus toimialoittain 2011-13 (Lähde: Aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten tilasto, Tilastokeskus).

Toisaalta korkea vaihtuvuus ei ole aina osoitus eteenpäin vievästä muutosvoimasta. Käsityövaltaisessa tuotteiden valmistuksessa osa vaihtuvuudesta voi olla seurausta toiminnan alhaisesta aloittamiskynnyksestä, puutteellisista yrittäjätaidoista, ylikapasiteetista ja kovasta kilpailusta. Kertakäyttöyritysten hyväksikäytöllä on yhteys verojen ja yhteiskunnallisten velvoitteiden laiminlyönteihin. Tilastokeskuksen aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten tilastoihin perustuva vaihtuvuus on osittain myös tilastollista ja esimerkiksi yritysmuodon muutosten aiheuttamaa.

3.2 Kasvuyrittäjyys

Liiketaloustieteen mukaan yrityksen orgaaninen kasvu ilmenee markkinaosuuden kasvuna tai markkina-alueen laajenemisena (**geneerinen kasvu**), liiketoiminnan kehittymisenä uusiin tuotteisiin ja palveluihin (**diversifiointi**) taikka yrityksen epäorgaanisena kasvuna yrityskauppojen (osake- ja substanssikaupat). Reaalitaloudessa kasvu perustuu yritysکوhtaisiin kilpailuetuihin, joita kilpailijoiden on vaikea kopioida ja joista asiakkaiden on vaikea luopua. Ilmiön monimuotoisuudesta kertoo se, että kasvu voi tapahtua yritysryppäiden tai verkottumisen kautta.

Yrityksen kasvua on kutsuttu talousteoreettisessa kirjallisuudessa monitahoiseksi sosiaalitaloudelliseksi ilmiöksi, joka tapahtuu tiettyssä taloudellisessa, sosiaalisessa ja kulttuuriympäristössä. Yritysten erilaisuus voimavarojen, toimintaiän ja liiketoimintamallin suhteen vaikuttavat kasvumahdollisuuksiin onnekaasta ajoituksesta puhumattakaan. Esimerkiksi kaikilla pienillä aloittavilla yrityksillä ei ole riittävästi nopeaan orgaaniseen kasvuun tarvittavia henkilöstö- ja taloudellisia voimavaroja tai edes uskottavuutta markkinoilla asiakkaiden tai rahoittajien mielestä.

Avuksi tulevat silloin aloittavien yritysten vastuuhenkilöiden viralliset ja epäviralliset verkostosuhteet ja niiden kautta tulevat suuremmat voimavarat. Verkottuminen muiden yritysten ja yhteistyö asiakkaiden kanssa edistää innovaatioita ja antaa pienelle, uudelle yritykselle tarpeellisia voimavaroja. Luonnolliset ne yritykset, jotka ovat syntyneet yritys- ja omistusjärjestelyjen kautta vanhoista yrityksistä, voivat päästä paremmin alkuun kuin puhtaalta pöydältä aloittavat aidosti uudet yritykset, koska niillä on useimmiten tuotannontekijät, markkinat ja asiakkaat valmiina.

Yrityksen kasvuhalu ja -kyky riippuvat kuitenkin yrittäjien tahtotilasta ja kyvykkyydestä. Varsinkin pienissä yrityksissä kasvutavoitteet ovat vahvasti sidoksissa itse yrittäjän persoonaan, kokemustaan, elämäntilanteeseen ja henkilökohtaisiin tavoitteisiin. Keskeisiä ominaisuuksia ovat yrittäjän halu luoda ja tunnistaa uusia taloudellisia mahdollisuuksia sekä valmius kohdata kovaa kilpailua ja ottaa taloudellisia ja muita henkilökohtaisia riskejä. Riskinottovalmius tarkoittaa varmojen markkinoiden ja hyväksi havaittujen palvelujen tai tuotteiden hylkäämistä.

Riskinottovalmius ei tarkoita suinkaan holtitonta uhkapeliä, vaan tietoisien riskien ottamista. Kasvuun voi liittyä usein tulevaisuuteen katsova näkökulma. Taustalla on valistunut näkemys markkinoiden tai markkina-alueen ostovoiman kehityksestä, asiakkaiden uusista tai muuttuvista tarpeista taikka kehittyvän teknologian ja osaamisen antamista uusista mahdollisuuksista. Hyvällä tulevaisuuden ennakkoinnilla voidaan saavuttaa huomattavia kilpailuetuja, vaikuttaa kysynnän ja asiakkaiden tarpeiden muotoutumiseen ja asettaa kilpailijat haastajan asemaan.

Käsityöalojen kasvuyritykset

Suomessa laadituista tilastotarkasteluista ei saada tietoja käsityöalan kasvuyrittäjyydestä, sillä käytettävissä olevat kasvuyritystilastot eivät ulotu riittävän tarkalle toimialatasolle eikä kasvuyrittäjyyttä ole tutkittu toimialaryhmässä kunnolla muutoinkaan. Tässä raportista toimialaryhmän yritysten kasvuhaluutta on kartoitettu Taitoliiton vuoden 2015 yrittäjäkyselyn pohjalta. Saaduista vastauksista ilmenee, että yhdeksän prosenttia alan yrityksistä oli keväällä 2015 voimakkaasti kasvuhakuinen ja 48 prosenttia pyrkii kasvuun mahdollisuuksien mukaan (Kuvio 4).

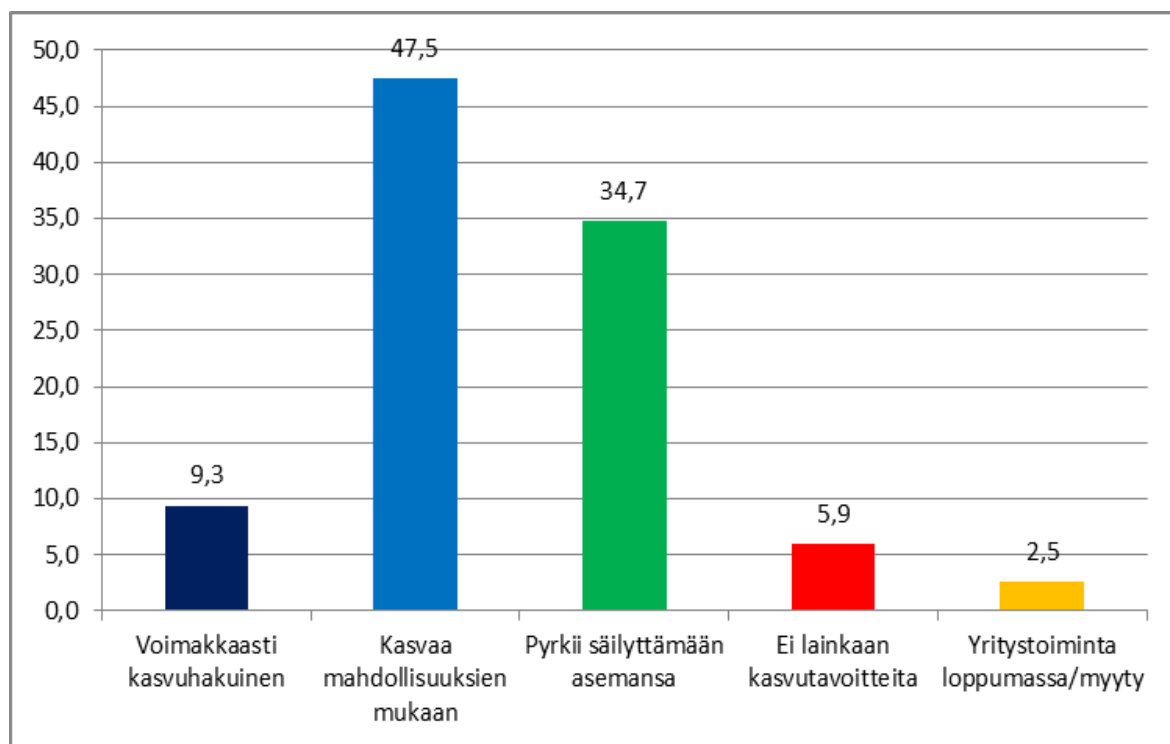
Asemansa säilyttämiseen on tyytynyt 35 prosenttia kyselyihin vastanneista, mikä saattaa myös edellyttää kasvua. Loppuosalla yrityksistä ei ollut kasvutavoitteita tai yritys oli lopettamassa toimintaansa. Käsityöalan yritykset ovat hieman kasvuhakuisempia kuin pk-yritykset keskimäärin. Tämä käy ilmi, kun Taitoliiton vuoden 2015 yrittäjäkyselyjen tuloksia verrataan Suomen Yrittäjien, Finnvera ja työ- ja elinkeinoministeriö TEM:n keväällä 2015

teettämän pk-yritysbarometrin tuloksiin.²³ Varsinkin mahdollisuuksien mukaan kasvavia on enemmän käsityöaloilla.

Käsityöalojen suurempi kasvuhalukkuus voi johtua siitä, että toimiala koostuu pääasiassa tuotteiden valmistusta harjoittavista yrityksistä, jotka ovat myös pk-yritysbarometrin mukaan kasvuhakuisempia kuin kaupan ja palvelualojen yritykset. Palvelualoja edustavat käsityöaloilla vain kotitalouksesineiden korjausta harjoittavat yritykset. Kevään 2015 pk-yritysbarometrin mukaan voimakkaasti kasvuhakuisia olikin teollisuudessa kaksitoista prosenttia, kaupassa ja palvelualoilla seitsemän prosenttia ja rakentamisessa kuusi prosenttia kaikista toimialansa pk-yrityksistä.

Kuvio 4 Yritysten kasvuhakuisuus käsityöaloilla keväällä 2015

Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

Vuoden 2015 yrittäjäkyselyjen mukaan käsityöalan kasvuhakuisuus vaihtelee erityyppisissä yrityksissä samalla tavalla kuin muillakin toimialoilla. Voimakkaasti kasvuhakuisten ja mahdollisuuksien mukaan kasvavien yritysten keskuudessa on hieman enemmän nuoria alle kymmenen vuotta toimineita ja 2010-luvulla toimintansa aloittaneita yrityksiä kuin kaikkien kyselyyn vastanneiden joukossa. Kasvuhakuisuus lisääntyy yrityskoon kasvaessa, ja kasvuyritysten joukossa on keskimääräistä enemmän pientyönantajina toimivia käsityöyrityksiä.

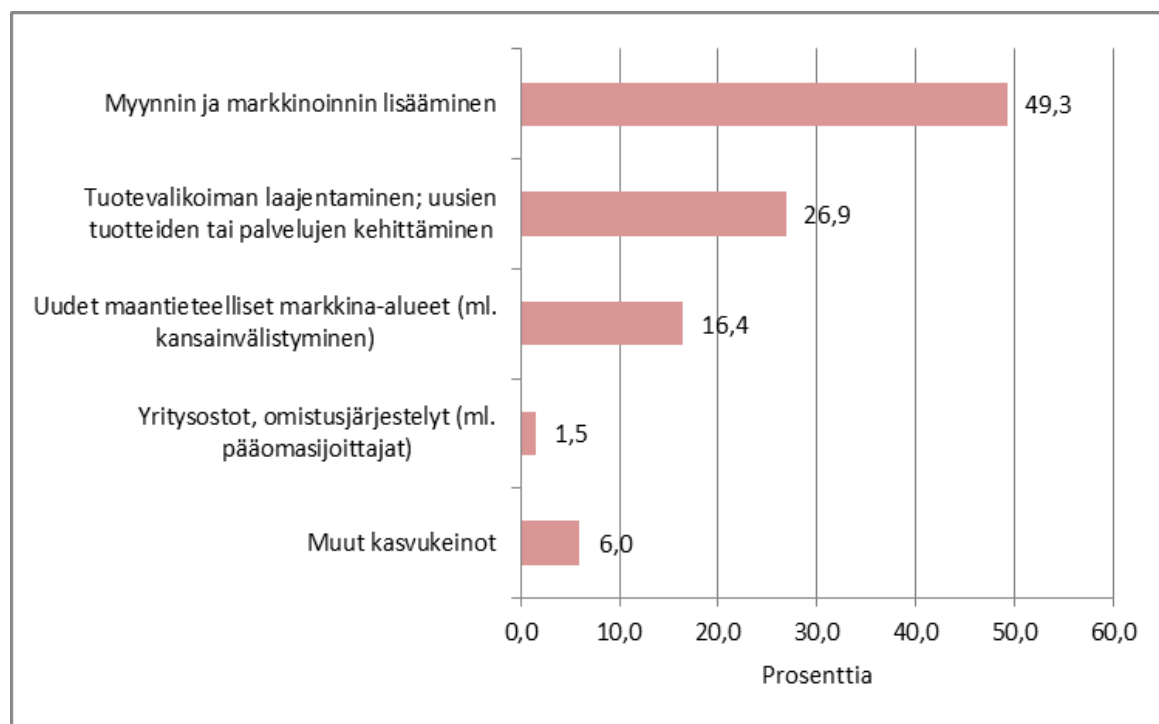
²³ Suomen Yrittäjien, Finnveran ja TEM:n pk-yritysbarometri perustuu yritysten vastuuhenkilöille suunnattuihin kyselyihin, joiden piirissä oli talvella 2015 noin 4 404 pk-yritystä.

Keskeiset kasvukeinot

Yrittäjäkyselyjen mukaan lähes 50 prosenttia käsityöalojen voimakkaasti ja maltillisesti kasvuhakuisista yrityksistä luottaa ensisijaisesti myynnin ja markkinoinnin kehittämiseen²⁴ (Kuvio 5). Vaikka myynnin ja markkinoinnin kehittäminen on tärkeää, toiminnan on perustuttava osaamiselle ja asiakkuuden kehittämiselle, sillä menestys ei riipu vain markkinointiosaamisesta. Sen rinnalle olisi nostettava valmiudet tunnistaa ja ymmärtää asiakkaan tarpeet ja ongelmat. Kyky löytää näihin ratkaisut tulisi olla kasvuhakuisissa yrityksissä osaamisen ydinalueita.

Myönteistä kyselytuloksissa on, että runsaat 40 prosenttia vastanneista kasvuhakuisista yrityksistä nojaa oman toimintansa aktiiviseen kehittämiseen, eli panostaa orgaaniseen kasvuun.²⁵ Orgaanisen kasvun keinoja ovat maantieteellisen markkina-alueen suurentaminen tai tuotevalikoiman laajentaminen ja monipuolistaminen, mikä voi edellyttää uusien tuotteiden ja palvelujen kehittämistä. Kasvun perusta onkin innovatiivisuudessa ja siinä, että yritykset tuovat markkinoille tuotteita, jotka ovat kokonaan uusia asiakkaille, ja jotka eivät kohtaa paljon kilpailua.

Kuvio 5 Käsityöalan yritysten tärkeimmät kasvukeinot, prosenttia kasvuhakuisista yrityksistä (Lähde: Taitoliitto yrittäjäkysely 2015).

²⁴ Maltillisesti kasvuhakuisilla tarkoitetaan mahdollisuuksien mukaan kasvavia muotoilualan yrityksiä.

²⁵ Yritys voi kasvaa hyppäksenomaisesti (epäorgaanisesti) myös yrityskaupoilla. Yrityskaupat (yrityksen tai sen liiketoiminnan ostaminen) on nopea tapa kasvaa yrityksenä, mutta niihin voi liittyä paljon riskejä. Vuoden 2015 yrittäjäkyselyihin vastanneista vain yksi yritys turvautuisi yrityskauppoihin.

3.3 Kansainvälinen toiminta

EK:n ja Nordean tekemän selvityksen varsinkin voimakas kasvu ja yrityksen toiminnan jatkuvuus ja menestyminen pitkällä aikavälillä edellyttäisi yritykseltä jonkinlaista kansainvälistymistä.²⁶ Yhtenä syynä Suomen suhteellisen pieneen kasvuyritysten määrään pidetäänkin pk-yritysten vähäistä kansainvälistymistä. Vaikka esimerkiksi käsityöala on ollut pääasiassa hyvin kotimarkkinasuuntautunutta, harjoittaa kuitenkin yli 40 prosenttia Taitoliiton vuoden 2015 yrittäjäkyselyyn vastanneista käsityöalan yrityksistä suoraa vientiä tai muuta ulkomaista toimintaa.

Pääosalle ulkomainen toiminta on kuitenkin hyvin pientä tai satunnaista. Yrityksiä, joissa ulkomainen toiminta vastasi vähintään kymmenesosan liikevaihdosta, oli vain 10-15 prosenttia kaikista yrittäjäkyselyyn vastanneista ja alle 30 prosenttia kaikista ulkomaista toimintaa harjoittaneista yrityksistä vuonna 2015 (Kuvio 6). Kyselyt paljastavat, että joka kymmenellä yrityksellä kansainvälinen toiminta on vakiintunutta tai tasaisesti kehittyvää. Lisäksi noin viidennes kyselyihin vastanneista on panostanut voimakkaasti tai ainakin jonkin verran ulkomaiseen toimintaan (Kuvio 7).

Kansainvälisellä toiminnalla voidaan tasoittaa kotimaan suhdannevaihteluja ja tavoitetaan asiakasryhmiä erikoistuotteissa.²⁷ Tähän yritystoiminnan digitalisoituminen, kuten verkko-kauppa ja asiakaspalvelu verkossa antavat mahdollisuuksia. Suoran viennin tai pysyväisluonteisen ulkomaille sijoittautumisen sijasta yritykset voivat kansainvälistyä muillakin tavoin, kuten toimimalla ulkomailla kolmannen osapuolen kautta. Kolmannen osapuolen kautta tapahtuvan kansainvälistymisen päämuotoja ovat franchising, lisensiointi ja mitä erilaisimmat yhteistyösopimukset.²⁸

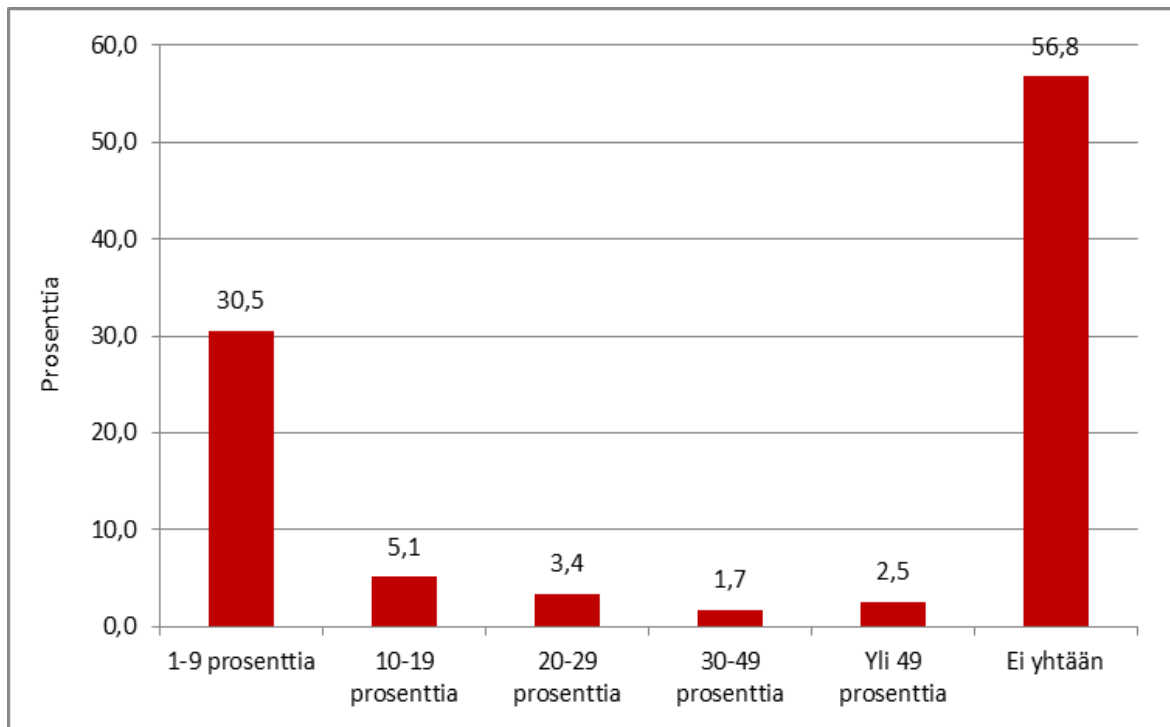
---

²⁶ EK & Nordea: Selvitys omistaja- ja kasvuyrittäjyyden olemuksesta Suomessa, 2013.

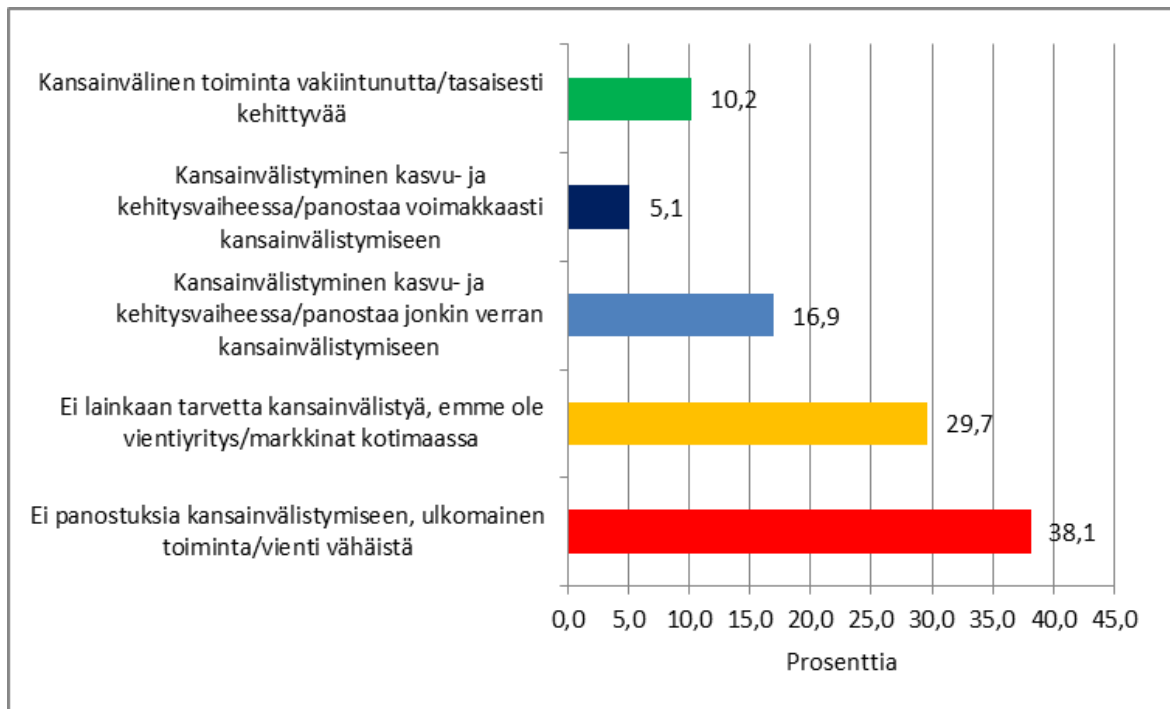
²⁷ Hyviä esimerkkejä löytyy esimerkiksi asiakaskohtaisesti räätälöidyistä soittimista, urheiluvälineistä tai veneistä.

²⁸ **Franchising-sopimus** tehdään kahden itsenäisen yrityksen välillä. Siinä franchise-antajalla on valmiiksi kehitetty toimintamalli tai liikeidea, jonka käyttöoikeus luovutetaan franchise-ottajalle määrätyn sopimusajaksi korvausta vastaan. **Lisensioinnissa** toiselle osapuolelle luovutetaan käyttöoikeus patentiin, mallioikeuteen, tavaramerkkiin tai tekijänoikeuteen, josta lisenssinottaja maksaa sopimuksen mukaista korvausta eli lisenssimaksua (kertamaksu, rojaltil tai kynnysmaksu). Edellä mainituista yhteistyömuodoista franchising-mallia käytetään palvelualoilla, mutta lisensiointi liitetään yleensä fyysisiin tuotteisiin. Kansainvälisen yhteistyön muotoja ovat myös **tuotteiden sopimusvalmistus**. Sopimusvalmistuksessa ulkomainen yritys vain valmistaa tuotteen, mutta valmistuttajayritys vastaa tuotteen suunnittelusta ja myynnistä.

Kuvio 6 Viennin ja muun kansainvälisen toiminnan osuus käsityöyritysten liikevaihdosta 2013, prosenttia vastanneista (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

Kuvio 7 Yrityksen ulkomaista toimintaa ja kansainvälistymistä koskevat tavoitteet käsityöalojen yrityksissä 2015, prosenttia vastanneista (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

4 Liikevaihdon kehitys ja taloudellinen asema

Käsityöalan yrityksissä liikevaihto kasvoi keskimäärin 8,7 prosenttia vuosina 2011-2013. Kasvu oli reippainta vaatteiden, kivituohteiden ja lasituohteiden valmistuksessa. Kehitys oli miinusmerkkistä veneiden ja laivojen valmistuksessa, keraamisten tuotteiden valmistuksessa ja kultasepäntuotteiden valmistuksessa. Yhteensä käsityöalojen liikevaihto oli lähes 1,3 miljardia euroa vuonna 2013

2010-luvulla tapahtuneesta kasvusta huolimatta liikevaihdon reaalin määrä on useimmilla muotoilualoilla alhaisempi kuin vuonna 2007. Myös kannattavuuden ja tuottavuuden kehitys on ollut huonoa. Monilla toimialoilla keskimääräinen liiketulos on negatiivinen. Tämä kertoo vakavista kannattavuusongelmista ja siitä, että yrityksillä on vaikeuksia selvitä edes lainojen lyhennyksistä.

Alan yritykset suhtautuvat luottavaisesti lähitulevaisuuteen, vaikka yleinen taloustilanne on haasteellisessa tilanteessa ja kansantalous kasvaa hyvin hitaasti lähivuosina. Noin 55-60 prosenttia yrittäjistä oli Taitoliiton kyselyjen mukaan sitä mieltä, että liikevaihto ja kannattavuus kohoavat vuosina 2015-16, mutta henkilöstön palkkaamiseen suhtaudutaan pidättyvästi.

Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastojen mukaan käsityöyritysten liikevaihto oli 1,279 miljardia euroa vuonna 2013. Summa muodosti 0,3 prosenttia maamme koko yrityskentän liikevaihdosta. Liikevaihdoltaan suurimpia toimialoja ovat metallin takominen ja metallituotteiden valmistus, puusepän ja muiden puutuotteiden valmistus sekä huonekalujen valmistus. Seuraavaksi tulevat painaminen ja kirjansidonta sekä vaatteiden ja tekstiilien valmistus, joten järjestys on suurin piirtein samanlainen kuin työllisyyden osalta (ks. luku 2.3).

Liikevaihto kasvoi nimellisesti 8,7 prosenttia vuosina 2011-13, mutta määrällisesti liikevaihto oli edelleen yli viidenneksen pienempi kuin vuonna 2007. Lisäksi nimellinen liikevaihto oli jopa alhaisempi kuin vuonna 2003. Toimialakohtainen kehitys on ollut kuitenkin erilaista. Liikevaihdon kasvu on ollut vuosina 2011-13 suurinta (yli 15 %) vaatteiden valmistuksessa, lasin ja lasituohteiden valmistuksessa, kivituohteiden sekä metallituotteiden valmistuksessa. Sitä vastoin liikevaihto on vähentynyt veneiden valmistuksessa ja kultasepäntuotteiden valmistuksessa (Taulukko 5).

Taulukko 5 Käsityöyritysten liikevaihto toimialoittain 2013 ja liikevaihdon nimellinen kasvu vuodesta 2011 (Lähde: Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto; yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus).

	Liikevaihto 2013, milj. euroa	Osuus lii- kevaihdos- ta 2013, %	Kasvu 2011-13, %
Metallin takominen ja metallituotteiden valmistus	234	18,3	15,1
Puusepän ja muiden puutuotteiden valmistus	225	17,6	9,1
Huonekalujen valmistus	212	16,6	7,0
Painaminen ja kirjansidonta	143	11,2	1,1
Vaatteiden valmistus	94	7,4	21,7
Tekstiilien valmistus	67	5,2	2,2
Kivituotteiden valmistus	54	4,2	21,5
Laivojen ja veneiden valmistus ja korjaus	49	3,9	-3,0
Kellojen, kultasepäntuotteiden, ym. tuotteiden korjaus	42	3,3	14,7
Pelien, leikkikalujen ym. tuotteiden valmistus	34	2,6	2,6
Nahan ja nahkatuotteiden valmistus	30	2,4	1,6
Kultasepäntuotteiden valmistus	27	2,1	-0,2
Lasin ja lasituotteiden valmistus	19	1,5	19,2
Urheiluvälineiden valmistus	18	1,4	0,6
Jalkineiden ja nahkatavaroiden korjaus	18	1,4	4,4
Soitinten valmistus	6	0,5	8,1
Keraamisten tuotteiden valmistus	5	0,4	-1,3
Käsityöyritykset yhteensä	1279	100,0	8,7

4.2 Kannattavuus ja tuottavuus²⁹

Käsityöalan yritysten taloudellista asemaa ja kehitystä on kuvattu työ- ja elinkeinoministeriö TEM:n Toimiala Online –palvelun tilastojen pohjalta vuosina 2012-13. Kannattavuutta on mitattu suhteuttamalla **käyttökate ja liiketulos (voitto tai tappio) liikevaihtoon ja liiketoiminnan muihin tuottoihin**.³⁰ Käyttökate kertoo yrityksen tuloksen ennen poistoja ja rahoituseriä. Yksittäisten yritysten kohdalla käyttökateprosentin muutokset voivat kertoa muuttuneesta kannattavuudesta tai yritysten toimintatavoissa ja toiminnan painopisteissä tapahtuneista muutoksista.

Yrityskohtaisesti käyttökatevaatimukseen vaikuttavat käyttöpääomavaltaisuus, investointitarve sekä vieraan pääoman aiheuttamien kulujen määrä. Tässä suhteessa esimerkiksi pääomavaltaista teollista laite- ja tarvikevalmistusta harjoittavat yritykset voivat poiketa piensarjatuotantoa harjoittavista tai ainutlaatuisia tuotteita valmistavista käsityöyrityksistä. Yritystutkimusneuvottelukunta YTN on antanut suositusarvoja käyttökateprosentille (teollisessa 10-25, kaupassa 2-10 ja palvelualoilla 5-15), mutta yleispäteviä tavoitearvoja ei ole annettavissa.

TEM:n tilastojen mukaan käyttökateprosenttia oli vuonna 2013 parhain kivi- ja lasituotteiden valmistuksessa, painamisessa (ja kirjansidonnassa) sekä kellojen ja korujen korjauksessa, mutta YTN:n suositusarvoja lähelle kannattavuus nousi vain kivituotteiden valmistuksessa. Hyvin monilla käsityöaloilla käyttökateprosentti oli miinusmerkkinen. Kaikkein heikointa kannattavuus oli huonekalujen valmistuksessa, mihin on heijastunut rakentamisen voimakas laskusuhdanne, asunto- ja kiinteistökauppojen hiipuminen ja kuluttajien ostovoiman heikko kehitys.

Liiketulos soveltuu kuitenkin käyttökateprosenttia paremmin yritysten väliseen vertailuun. Liiketulos saadaan vähentämällä käyttökateesta suunnitelman mukaiset poistot. **Liiketulosprosentti** kertoo yrityksen tuloksen ennen rahoituseriä. Eli velkainen ja velaton yritys ovat samalla viivalla liikevoittoa laskettaessa, mutta liikevoiton tulee kattaa lyhyellä ajalla rahoituskulut, verot ja osakeyhtiöissä mahdollisen osingonjaon. Pitkällä aikavälillä liikevoitosta katetaan investointeja ja lainojen lyhennyksiä. Negatiivinen liiketulos kertoo yrityksen kannattavuusongelmista.

YTN on antanut liikevoittoprosentille vain yleiset ohjeet, jotka eivät toimialasidonnaisia (hyvä yli 10 %, tyydyttävä 5-10 % ja heikko alle 5 %). Liikevoittoprosentin tulisi olla kuitenkin jalostusaloilla (teollisuus) parempi kuin esimerkiksi palvelualoilla. Syynä on se, että liikevoiton tulee olla sitä suurempi, mitä pääomavaltaisemmalla toimialalla yritys toimii,

---

²⁹ Perusjoukko koostuu kannattavuutta, tuottavuutta ja rahoitusasemaa koskevassa tarkastelussa alle kymmenen henkilöä työllistävästä yrityksistä. Koska merkittävä osa yrityksistä koostuu ammatinharjoittajista, joilla ole ulkopuolista työvoimaa eikä työvoimakustannuksia, tilinpäätöksissä on käytetty **palkkaoidkaisua**. Sen avulla arvioidaan yrittäjän palkattoman työpanoksen vaikutus yrityksen kannattavuuteen sellaisilla toimialoilla, joilla yrittäjien itsensä tekemän palkattoman työpanoksen merkitys on huomattava. Palkkaoidkaisu on toteutettu siten, että ensiksi on määritetty yrityskohtaisesti yrittäjän palkattomasti tekemä vuosityöpanos, minkä jälkeen on arvioitu palkattoman työpanoksen palkkasumma. Palkkaoidkaisu on vain laskennallinen kannattavuutta rasittava erä. Se eroaa muista tuloslaskelman eristä siinä suhteessa, että se ei ole todellisuudessa syntynyt kuluerä. Palkkaoidkaisun lähtökohtana on, että yritystoiminnan on tuotettava yrittäjälle ainakin kohtuullinen vuosityöpanosta vastaava ansio.

³⁰ Muiden tuottojen merkitys voi olla suuri, jos yritys on saanut muun muassa yritystoiminnan rahoitustukia.

jotta se kykenisi suoriutumaan rahoituskuluista ja tekemään voitollaan uusia investointeja. Millään käsityöaloilla mediaaniliiketusprosentti ei noussut kuitenkaan edes tyydyttävälle tasolle vuonna 2013 (Taulukko 6).

Taulukko 6 Kannattavuuden kehitys käsityöaloilla yritysten käyttökate- ja liiketulosprosentilla (mediaani) mitattuna 2012-13 (Lähde: TEM:n Toimiala Online).

	Käyttökate 2012, %	Käyttökate 2013, %	Liiketulos 2012, %	Liiketulos 2013, %
Tekstiilien valmistus	0,1	-1,2	-2,3	-4,2
Vaatteiden valmistus	4,1	-0,1	2,2	-2,3
Nahkatuotteiden valmistus	1,8	1,7	-1,3	-0,1
Painaminen (ja kirjansidonta)	4,1	2,6	0,7	-0,8
Keraamisten tuotteiden valmistus	-4,8	-4,2	-9,5	-8,6
Kivituotteiden valmistus	9,3	8,0	3,9	2,6
Laivojen ja veneiden valmistus ja korjaus	2,8	1,5	-1,6	-3,6
Huonekalujen valmistus	2,0	-0,1	-0,9	-3,1
Urheiluvälineiden valmistus	4,6	1,9	1,8	-1,1
Jalkineiden ja nahkatavaroiden korjaus	-7,6	-2,7	-10,6	-6,4
Huonekalujen yms. korjaus	-15,3	-16,8	-17,2	-18,9
Kellojen ja korujen korjaus	4,1	2,1	2,4	1,3
Muiden kotitaloustavaroiden korjaus	-2,2	-0,6	-4,4	-2,7
Puusepän ja muiden puutuotteiden valmistus	3,8	1,9	-0,2	-2,2
Lasituotteiden valmistus	0,6	2,6	-2,6	1,0

Tuottavuuden kehitys

Tuottavuudella tarkoitetaan tuotannon määrän ja sen tuottamiseen käytettyjen tuotantopanosten määrän välistä suhdetta. Suhdeluvulla voidaan mitata talousyksikön toiminnan tehokkuutta, eli sitä, kuinka tehokkaasti tuotantopanoksia tuotannossa yhdistetään. Yrityksen kannalta tuottavuus on mitta sille, paljonko käytetyillä tuotannontekijöillä saadaan tuotantoa aikaan reaalisuureilla mitattuna. Tuotantoa voidaan mitata liikevaihdolla, tuotoksella³¹ tai jalostusarvolla. Jalostusarvo saadaan, kun tuotoksesta vähennetään hankittujen tuotantopanosten arvo.

Tuottavuudella ei ole välttämättä yhteyttä kannattavuuteen lyhyellä aikavälillä. Kannattavuus voi muuttua riippumatta tuottavuuskehityksestä. Kannattavuus voi parantua vain hinnan

³¹ Tuotoksella tarkoitetaan määrättyä ajankohtana, kuten vuoden aikana tuotettujen tuotteiden ja palvelujen arvoa.

muutosten vuoksi, jos tuotteiden markkinahinta kohoaa tai tuotannossa käytettävien panosten hinta alenee. Pidemmällä aikavälillä kannattavuuden muutosten takana voivat olla vain tuottavuuden muutokset. Tehokkuuden parantumisesta johtuva kannattavuuden kasvu on keino erottua muista saman toimialan tai samoja tuotteita tarjoavista yrityksistä koti- ja ulkomailta.³²

Käsityöalan tuottavuutta on tutkittu suhteuttamalla **jalostusarvo henkilöstön määrään ja henkilöstökuluihin**, sillä käsityöyritykset ovat henkilöstösidonnaisia yrityksiä. Jälkimmäisellä tuottavuusmittarilla (jalostusarvo / henkilöstökulut) tutkitaan, kuinka suuri on yritysten aikaansaama tuotos palkkaeuroa kohden, ja se sopii paremmin tuottavuuden mittaamisessa eri päätoimialoja edustavien käsityöyritysten kesken.³³ Jos tuottavuutta mitataan sen sijaan suhteuttamalla jalostusarvo henkilöstön määrään, ongelmaksi nousee eri toimialojen henkilöstörakenteiden erot.

Henkilöstön määrään suhteutettu jalostusarvo parani lasituotteiden valmistuksessa, kivit tuotteiden valmistuksessa, laivojen ja veneiden valmistuksessa sekä korjauksessa, jalkineiden ja muiden kotitalousesineiden korjauksessa vuosina 2012-13. Muilla toimialoilla tuottavuus oli pysynyt samana tai heikentynyt. Jos katsotaan henkilöstökulujen suhdetta jalostusarvoon, oli tuottavuus kuitenkin parhainta kellojen ja kultasepäntuotteiden korjauksessa. Myös huonekalujen ja vaatteiden valmistuksessa tuotos palkkaeuroa kohden oli keskimääräistä parempi (Taulukko 7).

---

³² Käytännössä tuottavuuden muutokset voivat johtua monesta tekijästä. Osa tekijöistä liittyy kyseisen toimialan tuottavuuden muutostekijöihin ja osa yritystasolle ja osa molempiin.

³³ Päätoimialoilla tarkoitetaan teollisuutta (jalostusta), kauppaa ja palvelualoja edustavia turvallisuusalan yrityksiä.

Taulukko 7 Käsityöalan yritysten tuottavuus toimialoittain 2012-13, jalostusarvo / henkilöstön määrä ja jalostusarvo / henkilöstökulut (Lähde: TEM:n Toimiala Online).

	Jalostusarvo / henkilöstö 2012, 1000 euroa	Jalostusarvo / henkilöstö 2013, 1000 euroa	Jalostusarvo/henkilöstökulut 2012	Jalostusarvo/henkilöstökulut 2013
Tekstiilien valmistus	36,5	35,3	1,9	2,1
Vaatteiden valmistus	39,8	36,8	3,3	3,2
Nahkatuotteiden valmistus	37,2	34,6	2,1	1,5
Painaminen (ja kirjansidonta)	45,6	45,5	1,4	1,3
Keraamisten tuotteiden valmistus	27,6	27,6	3,0	2,7
Kivituotteiden valmistus	46,8	47,6	1,9	1,9
Laivojen ja veneiden valmistus ja korjaus	42,7	43,7	1,6	1,6
Huonekalujen valmistus	40,6	37,5	1,5	1,4
Urheiluvälineiden valmistus	43,4	37,7	1,8	1,5
Jalkineiden ja nahkatavaroiden korjaus	29,7	32,2	4,1	3,8
Huonekalujen yms. korjaus	24,0	22,2	3,4	3,2
Kellojen ja korujen korjaus	36,4	36,4	5,0	5,7
Muiden kotitaloustavaroiden korjaus	31,7	33,7	4,5	3,8
Puusepän ja muiden puutuotteiden valmistus	41,9	37,9	1,6	1,7
Lasituotteiden valmistus	42,8	46,2	1,4	1,4

4.3 Käsityöalan yritysten suhdannenäkymät

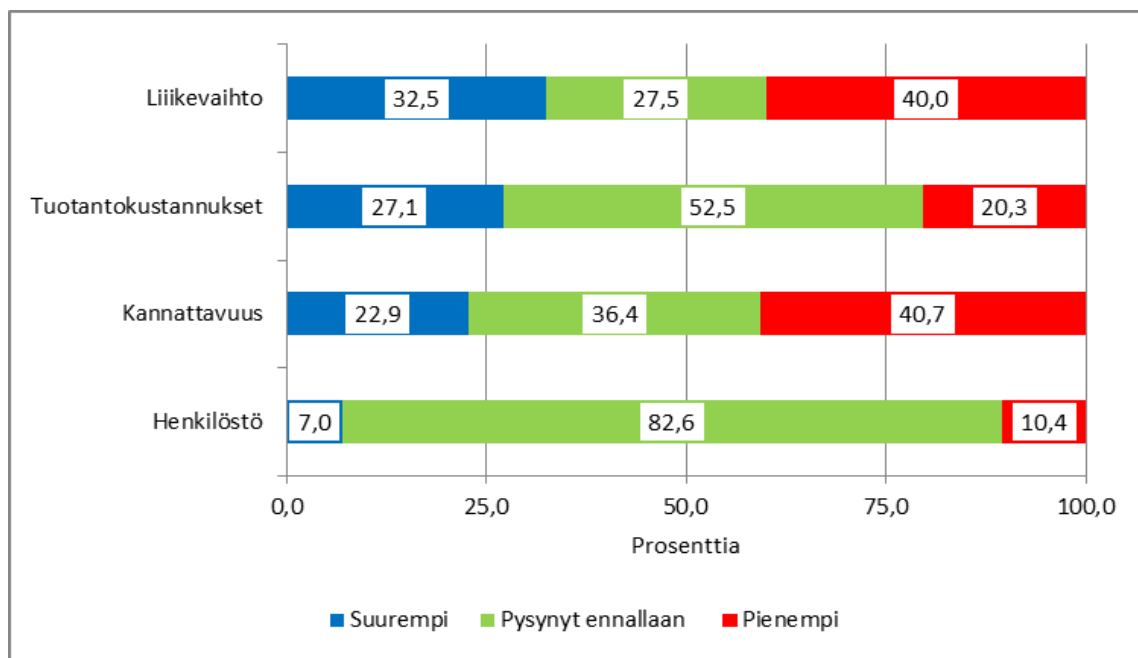
Vajaa kolmannes käsityöalan yrityksistä ilmoitti keväällä 2015, että liikevaihto on kasvanut ainakin hieman kuluneen vuoden aikana. Liikevaihdon pienenemisestä kertoi 40 prosenttia vastanneista, joten liikevaihdon kehitystä kuvaava saldoluku (liikevaihdon kasvua ilmoittaneiden %-osuus miinus liikevaihdon pienenemistä ilmoittaneiden %-osuus) jäi kahdeksan prosenttia miinukselle (Kuvio 8). Saadut tulokset osoittavat, että käsityöalan yritysten liikevaihto olisi kääntynyt uudelleen laskuun 2010-luvun parin ensimmäisen vuoden myönteisen kehityksen jälkeen.

Kannattavuuden saldoluku oli miinus 18 prosenttia, mikä osoittaa keskimääräisen kannattavuuden heikentyneen käsityöaloilla. Tulos on linjassa sen kanssa, että tuotantokustannusten nousua kuvaava saldoluku oli seitsemän prosenttia plusmerkkinen eli tuotantokustannusten noususta kertoneiden yrittäjien määrä oli suurempi kuin tuotantokustannusten pienenemistä ilmoittaneiden yrittäjien määrä. Kustannukset koostuvat yritysten välttämättömistä aine-,

tarvike- ja palveluostoista, työvoimakustannuksista, toimitilavuokrista ja muista liiketoiminnan kuluista.

Uutta henkilökuntaa oli palkannut vain seitsemän prosenttia yrityksistä. Valtaosassa yrityksiä henkilöstön määrä on pysynyt ennallaan. Henkilökunnan palkkaamiseen on suhtauduttu pidentävästi, mikä johtuu asiakastoimialojen ongelmista, tulevaan talouskehitykseen liittyvästä epävarmuudesta ja työvoimakustannuksista. Monet käsityöalan yritykset ovat yksinyrittäjien omistamia tai perheyrityksiä, jossa oman perheen ulkopuolisten työntekijöiden palkkaamiseen ei ole edes tarvetta. Kynnys muuttua työnantajayritykseksi voi olla melko korkealla.

Kuvio 8 Muotoilualan liikevaihdon, kannattavuuden ja työllisyyden toteutunut kehitys 2014-15, prosenttia yrityksistä (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

Lähitulevaisuuden odotukset

Käsityöalan yrittäjäkyselyjen mukaan 35 prosenttia alan yrittäjistä katsoi keväällä 2015, että yleiset kysyntä- ja suhdannenäkymät paranevat seuraavan vuoden aikana. Vastaavasti 21 prosenttia arvioi näkymien heikkenevän, joten saldoluvuksi muodostui 14.³⁴ Koko pk-yrityskenttään verrattuna käsityöalalla on enemmän sekä suhdanteiden paranemista ennakoivia. Optimismi lisääntyy käsityöaloilla, kun yleisiä talousnäkyviä tarkastellaan kolmen vuoden perspektiivillä. Silloin peräti 59 prosenttia yrityksistä odottaa yleisen taloustilanteen paranemista (Kuvio 9).

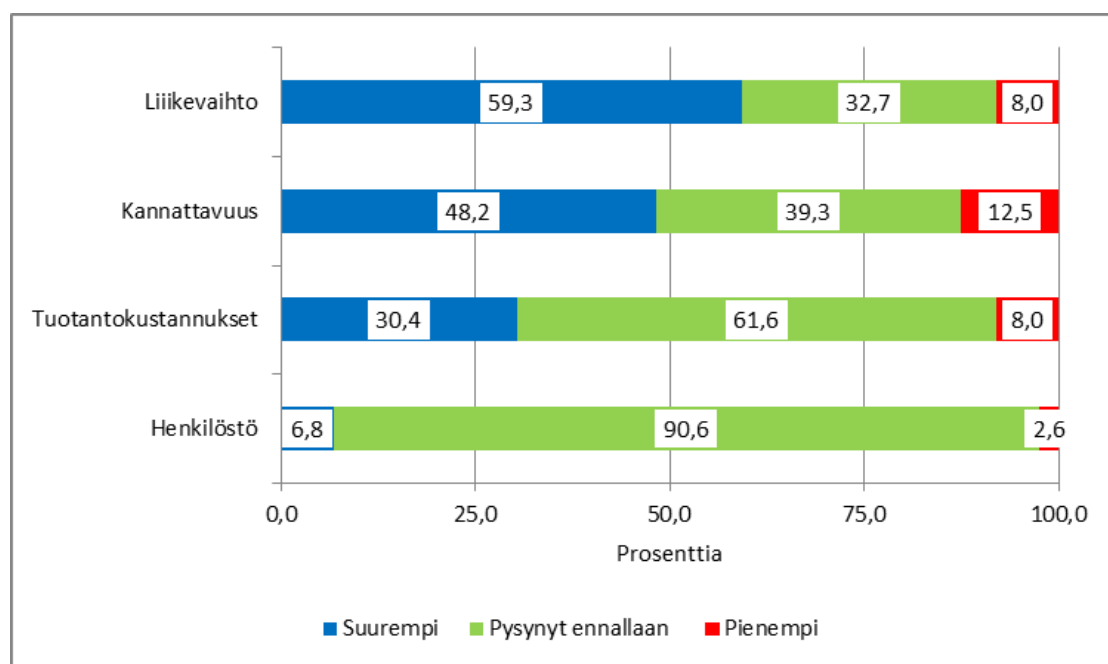
Alan yritysten optimismi näkyy selvästi liikevaihdon kasvuodotuksissa. Noin 60 prosenttia Taitoliiton kyselyyn vastanneista oli keväällä 2015 sitä mieltä, että yrityksen liikevaihto kohoaa seuraavan vuoden aikana. Liikevaihdon laskua ennusti enää alle kymmenen prosenttia

³⁴ Saldoluku saadaan, kun suhdanteiden paranemista odottavien prosenttiosuudesta vähennetään suhdanteiden heikkenemistä odottavien prosenttiosuus.

käsityöalojen yrityksistä. Liikevaihdon ennakoitu kasvu ja tuotantokustannusten hitaampi kasvuvauhti merkitsevät sitä, että kannattavuus paranee ensi vuonna. Liikevaihdon ja kannattavuuden kasvuodotuksiin verrattuna aikomukset palkata uutta henkilökuntaa ovat silti vähäiset.

Käsityöalojen yritysten suhdanneodotukset ovat liikevaihdon ja kannattavuuden kehityksen suhteen myönteisemmät kuin koko pk-yrityskentässä keskimäärin (Taulukko 8). Erot ovat suuria myös tuotantokustannusten osalta. Käsityöalojen yrityksistä alle 30 prosenttia arveli tuotantokustannusten nousevan, mutta koko pk-yrityskentässä tätä mieleltä oli yli 40 prosenttia yrityksistä. Näkemykset uuden henkilökunnan palkkaamisesta ovat käsityöalalla ja koko pk-yrityssektorilla samansuuntaiset. Pk-teollisuudessa odotukset ovat jopa paremmat kuin käsityöalalla.³⁵

Kuvio 9 Käsityöalan yritysten näkemykset yleisistä kysyntä- ja suhdannenäkymistä seuraavan vuoden ja kolmen vuoden aikana nykytilanteeseen verrattuna, prosenttia (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

³⁵ Kannattaa ottaa huomioon, että pääosa käsityöyrityksistä sisältyy pk-yritysbarometrissa pk-teollisuuteen.

Taulukko 8 Käsityöalan yritysten ja koko pk-yrityssektorin liikevaihdon, kannattavuuden, tuotantokustannusten ja työllisyyden ennakoitu kehitys 2015-2016, prosenttia (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

	Parempi, %	Pysyy en- nallaan, %	Pienempi, %	Saldoluku, %
Liikevaihto:				
- Käsityöala	59,3	32,7	8,0	51,3
- Pk-yritykset keskimäärin	36,0	40,0	24,0	12,0
- Pk-teollisuus	46,0	35,0	19,0	27,0
Kannattavuus:				
- Käsityöala	48,2	39,3	12,5	35,7
- Pk-yritykset keskimäärin	25,0	45,0	30,0	-5,0
- Pk-teollisuus	30,0	43,0	27,0	3,0
Tuotantokustannukset:				
- Käsityöala	30,4	61,6	8,0	22,3
- Pk-yritykset keskimäärin	38,0	53,0	9,0	29,0
- Pk-teollisuus	36,0	55,0	9,0	27,0
Henkilöstö:				
- Käsityöala	6,8	90,6	2,6	4,3
- Pk-yritykset keskimäärin	14,0	72,0	14,0	0,0
- Pk-teollisuus	17,0	67,0	16,0	1,0

5 Alan yritystoiminnan kehittäminen

Käsityöalan yrittäjät nostavat laadun ja laadunvalvonnan, yrittäjän oman persoonan ja erottautumisen kilpailijoista tärkeimmiksi yrityksen menestystekijöiksi. Seuraavilla sijoilla ovat kestävä materiaalit, toimitusvarmuus, tuote- ja palvelukehitys sekä muotoiluosaaminen. Yllättävää sen sijaan on, että aineettomien oikeuksien suojaukselle laiteaan vain vähän painoarvoa.

Yrittäjäkyselyjen mukaan monet käsityöalan yritysten myynnin ja markkinoinnin kehittämistarpeet liittyvät digitaaliseen ympäristöön, kuten sosiaalisen median hyödyntämiseen, yrityksen verkkosivujen kehittämiseen sekä verkkokaupan toteuttamiseen. Myös jälleenmyyntiverkoston kehittäminen ja myyjien hankinta koetaan tärkeäksi kehittämisen kohteeksi.

Ulkoisen toimintaympäristön kehittämisen painopiste on verotuksessa. Monet käsityöalojen yrittäjät kokevat erityisesti arvonlisäveron liian korkeaksi, sillä kysymys on työn verottamisesta markkinoilla, jossa tuotteiden pääasialliset ostajat (kuluttajat) eivät voi vähentää ostoihin liittyvää arvonlisäveroa omassa verotuksessaan. Myös yrittäjien tuloverotukseen toivotaan kevennyksiä.

5.1 Yritysten menestystekijät

Taitoliiton yrittäjäkyselyn mukaan käsityöalan yrityksen kolme tärkeintä menestystekijää ovat **laatu ja laadunvalvonta, yrittäjän oma persoona ja erottautuminen kilpailijoista** (Kuvio 10). Korkea laadullinen osaaminen ja laadun varmistaminen ovat toimintoja, joita minkään käsityöyrityksen ei varaa laiminlyödä. Vastauksista ilmenee myös, että käsityöyritys henkilöityy vahvasti yrittäjään ja yrittäjän osaamiseen, jota voi olla vaikea kopioida tai siirtää toiselle. Menestyvät yrittäjät ovat monesti myös suuria persoonallisuuksia, mikä edesauttaa tuotteiden markkinointia.

Erottautuminen kilpailijoista on tärkeä kilpailuvaltti, ja se on tärkeää ennen kaikkea kasvuhakuisille yrityksille. Suomalaisen yritysten ongelmana on usein se, että ne hyödyntävät hyvin uusinta teknologiaa ja muuta teknistä tai markkinointiosaamista toiminnassaan, mutta vain harvat yritykset tuovat markkinoille tuotteita tai palveluja, jotka ovat kokonaan uusia asiakkaille, ja jotka eivät kohtaa paljon kilpailua. Kuitenkin reaalityössä menestys perustuu yrityskohtaisiin kilpailuetuihin, joita kilpailijoiden on vaikea kopioida, ja joista asiakkaiden on vaikea luopua.

Käsityöyrittäjien mielestä seuraavaksi tärkeimpiä menestystekijöitä ovat **kestävät materiaalit, toimitusvarmuus, tuote- ja palvelukehitys ja muotoiluosaaminen (design)**. Kestävät materiaalit ovat osa korkeaa laatua, millä voidaan erottautua sarjatuotantona valmistetuista tuotteista. Samaan kategoriaan kuuluu muotoiluosaaminen, joka voi liittyä tuotteen käytettävyyteen, ergonomisuuteen, huollettavuuteen tai esteettisiin kauneusarvoihin ja taiteellisu-

teen. Asiakas- ja kysyntälähtöinen tuote- ja palvelukehitys takaa sitä vastoin parhaiten liiketoiminnan jatkuvuuden.³⁶

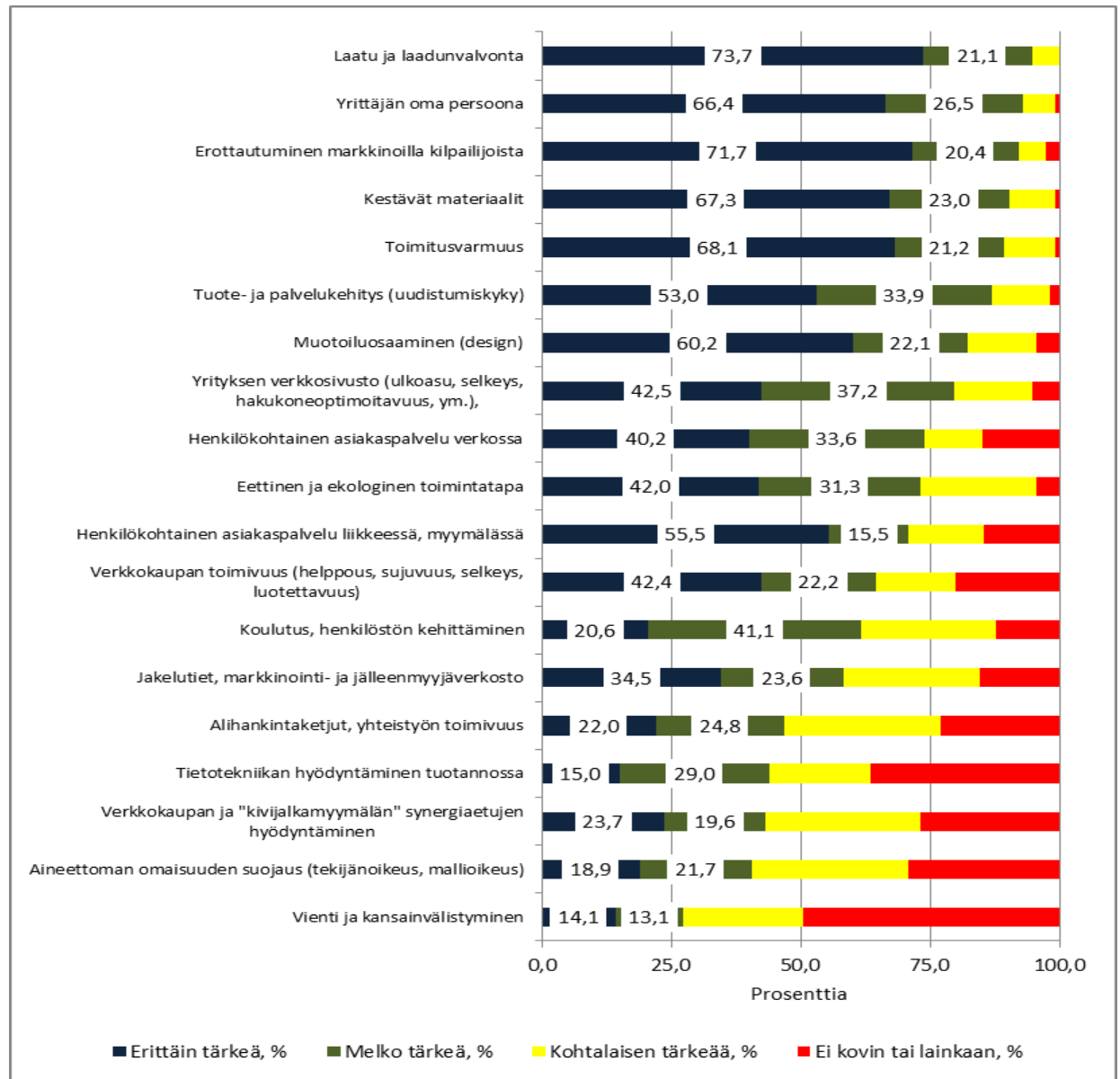
Vientiä ja kansainvälistymistä on käsitelty aiemmin luvussa 3.3, mutta yritysten menestystekijöitä koskevat vastaukset vahvistavat sen, että vain neljännes käsityöryrittäjistä pitää ulkomaista toimintaa tärkeänä. Vastauksissa oli hieman yllättävää myös se, että **aineettoman omaisuuden suojaus** sai vähän huomiota osakseen. Silti käsityöyrityksen toiminta perustuu luovuuteen, eli kykyyn tuottaa ideoita tai taitoon tehdä niistä tuotteita. Uudet tuoteideat voivat kuitenkin levitä nopeasti ja ilman minkäänlaista suojausta eri yritysten tuotteet alkavat muistuttaa toisiaan.

Aineettomien oikeuksien suojaamiseen liittyvä käsite on **IPR** (Intellectual Property Rights), millä tarkoitetaan yhteiskunnan myöntämiä aineettomia oikeuksia tai immateriaalioikeuksia. Käytännössä aineettomien oikeuksien suojauksella ymmärretään muun muassa patenteja sekä hyödyllisyysmallioikeuden (esineen muoto / rakenne keksintönä), mallioikeuden ja tavaramerkkioikeuden rekisteröintiä. Näiden lisäksi on aineettomia oikeuksia, jotka saavat automaattisen suojauksen (automaattiset tekijänoikeuden / lähioikeuden kopiointi- ja julkistuskiekkot).

---

³⁶ Tuote- ja palvelukehitystyön on oltava läheisessä yhteydessä loppuasiakkaan tarpeiden parempaan huomioonottamiseen. Asiakkaat voisi ottaa joskus jopa mukaan tuotteiden kehittämiseen, sillä vuorovaikutuksen kautta asiakkaiden tarpeet välittyvät parhaiten tuotteen suunnittelijoille ja tekijöille. Asiakslähtöisyyteen kuuluu, että tuotteen valmistajilla on valmiudet räätälöidä tarjontaansa myös asiakaskohtaisesti.

Kuvio 10 Käsityöyrityksen menestystekijät tärkeysjärjestyksessä yrittäjien mukaan 2015 (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

Kuluttajien käyttäytyminen ja ostopäätökset

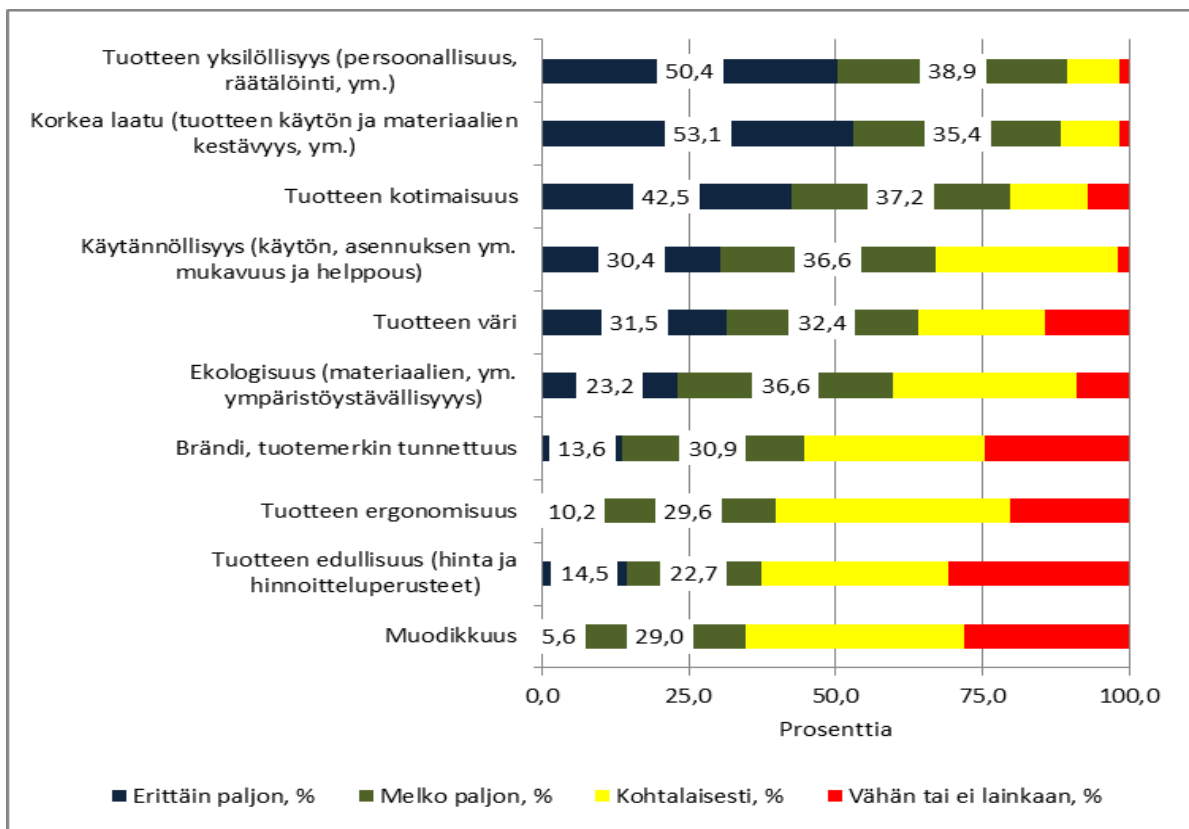
Yritysten keskeisiä menestystekijöitä koskevat näkemykset saavat tukea kuluttajien käyttäytymistä ja ostopäätöksiä kuvaavista näkemyksistä. Käsityöalan yrittäjät eivät kilpaile hinnalla, vaan tuotteen yksilöllisyydellä ja korkealla laadulla. Myös tuotteen kotimaisuus ja käytännöllisyys saa paljon painoarvoa. Sen sijaan muodikkuudella on vain vähän merkitystä. Jossain määrin yllättävää kyselytuloksissa oli, että **brändillä eli tuotemerkin tunnettuudel-**

la tai sen ympärille muodostuneella myönteisellä maineella ei olisi kovin suurta merkitystä kuluttajille (Kuvio 11).³⁷

Hyvin hoidettu brändi voi olla yrityksen arvokkainta pääomaa ja paras keino erottautua kilpailijoista, mitä käsityöalalla pidetään tärkeänä yritysten menestystekijänä. Hyvä brändi tarjoaa tuotteelle ylimääräistä lisäarvoa, johon muut kilpailijat eivät pysty. Brändin arvo muodostuu yrityksen nimen (logon) ja tuotemerkin tunnettuudesta, asiakkaiden merkkiuskollisuudesta, brändin mukanaan tuomasta laadun tunteesta ja brändiin liitetystä mielikuvista. Brändin merkitys on laaja-alainen, sillä sen sanotaan vahvistavan käyttäjänsä (kuluttajien) omaa identiteettiä.

Kuvio 11 Kuluttajien käyttäytymiseen ja ostopäätöksiin vaikuttavat keskeiset tekijät käsityöalan yrittäjien mukaan 2015 (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

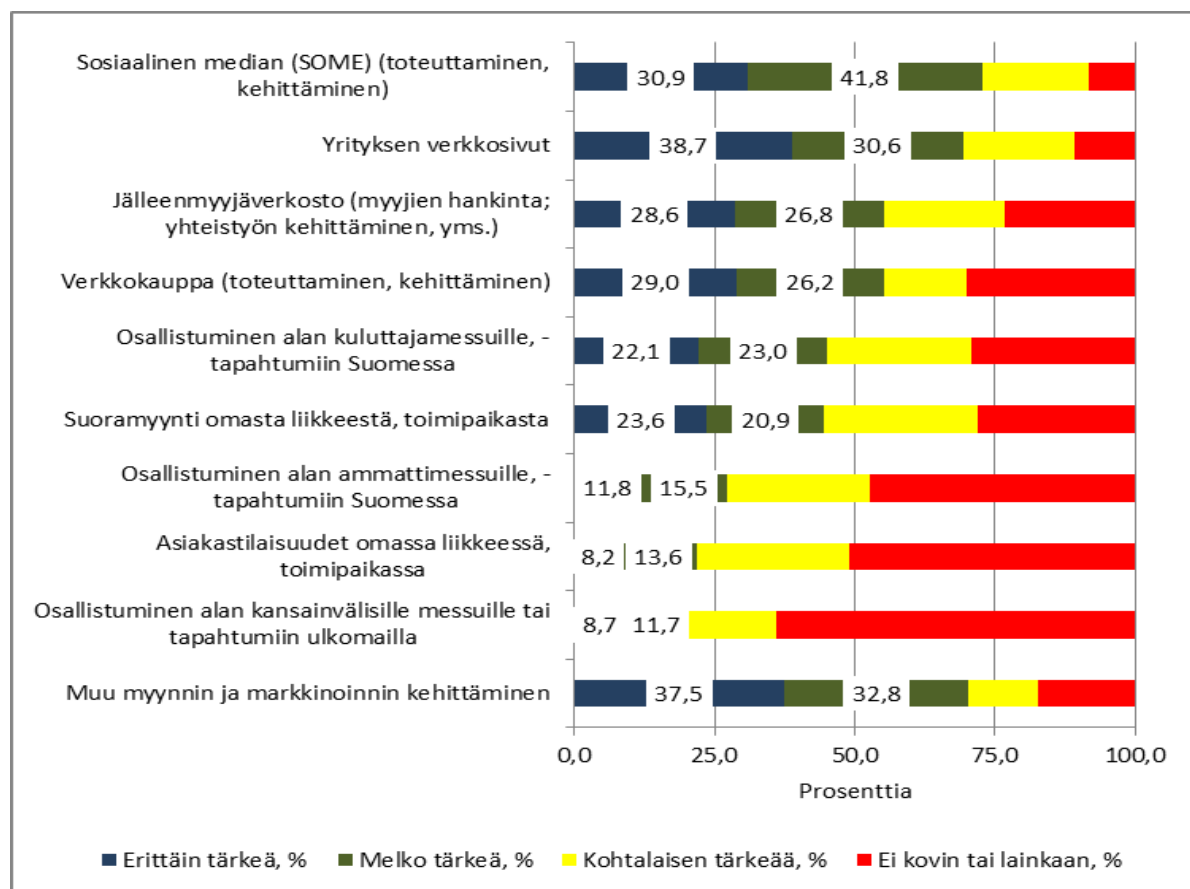
³⁷ Brändi –sana tulee englannin kielestä ”brand”, mikä tarkoittaa polttomerkkitsemistä. Suomessa ensimmäisenä tunnettuna brändinä voidaan pitää esimerkiksi Pohjanmaalla jo 1700-luvulla valmistettuja könnikelloja, jotka tulivat kansan keskuudessa tunnetuksi luotettavuudesta ja korkeasta laadustaan.

Myynnin ja markkinoinnin kehittämistarpeet

Yrittäjäkyselyjen mukaan monet keskeiset käsityöalan yritysten kehittämistarpeet liittyvät myynnin ja markkinoinnin saralla digitaaliseen ympäristöön ja digitaalisten palvelujen hyödyntämiseen myynnin edistämiseksi. Asiaa on käsitelty myös kevään 2015 pk-yritysbarometrissa. Digitaalisilla palveluilla haetaan uusia asiakasryhmiä ja pyritään palvelemaan entistä paremmin ja asiakaslähtöisemmin maantieteellisesti kaukana sijaitsevia asiakkaita. Digitaalisilla palveluilla näyttää olevan lisäksi yrityskuvan kannalta myönteisiä imago vaikutuksia.

Kyselyissä digitaalisista palveluista päällimmäiseksi kehittämistarpeeksi nousivat sosiaalinen media (SOME) hyödyntäminen, yrityksen verkkosivut sekä verkkokaupan toteuttaminen ja kehittäminen (Kuvio 12). Myös jälleenmyyntiverkoston parantaminen on tärkeää, millä tarkoitetaan esimerkiksi kaupan väliportaiden ja muiden myyjien hankintaa sekä eri toimijoiden keskinäistä yhteistyötä. Osallistuminen alan kuluttajamessuille Suomessa ja omasta toimipaikasta käsin tapahtuva suoramyynti ja asiakaspalvelu ovat edelleen kohtalaisen tärkeitä kehittämiskohteita.

Kuvio 12 Käsityöyrityksen tärkeimmät kehittämistarpeet myynnin ja markkinoinnin saralla (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

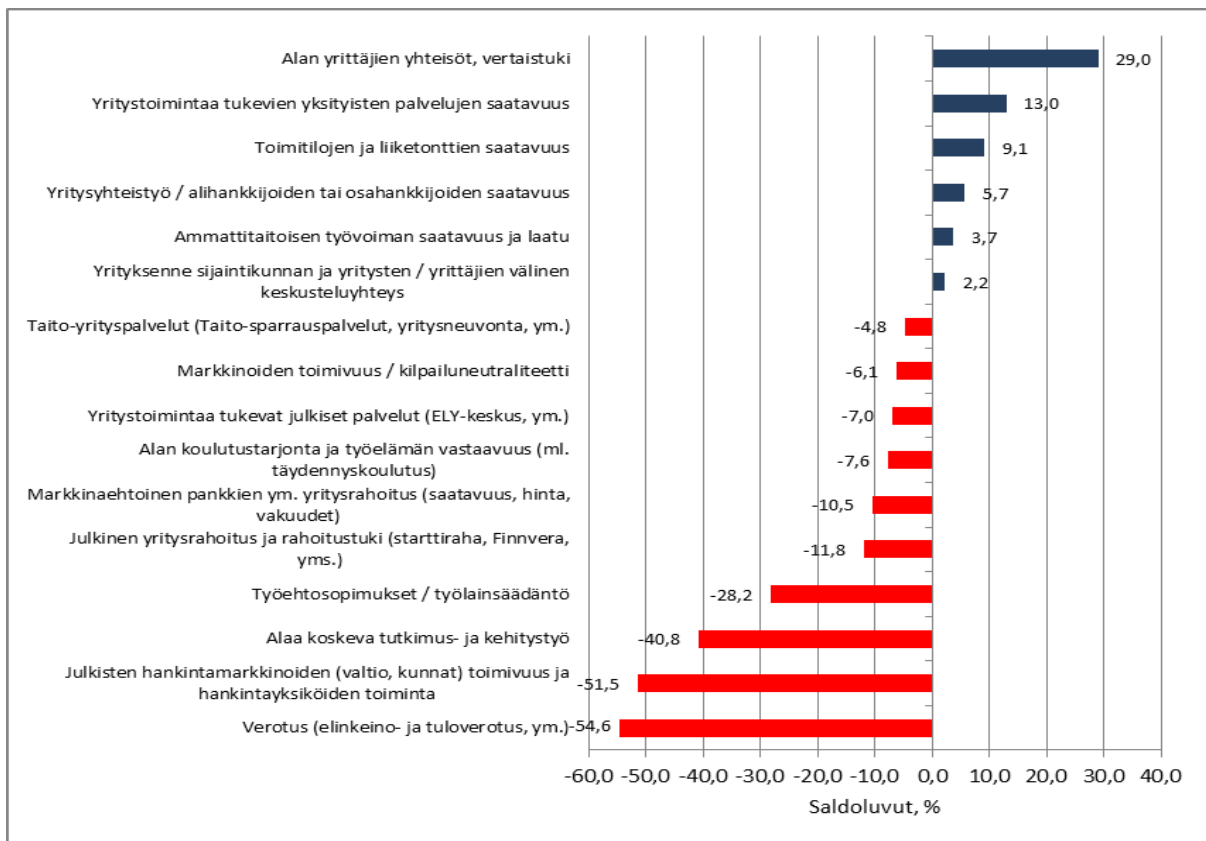

5.2 Ulkoisen toimintaympäristön kehittäminen

Yrityksen ulkoisella toimintaympäristöllä tarkoitetaan kilpailutekijöitä, joihin yksittäisen yrityksen omilla kehittämistoimenpiteillä on mahdollista tai vaikea vaikuttaa. Ulkoisen toimintaympäristöä ja sen kehittäminen on etupäässä julkisen keskusvallan ja paikallishallinnon edustajien ja poliittisen päätöksentekijärjestelmän varassa. Maassa vallitseva hyvä oikeudellinen kehys, yleinen turvallisuus, markkinoilla valitseva kilpailuneutraliteetti, tehokkaasti ja tasapuolisesti toimiva julkinen virkamieskoneisto ovat yritysympäristön tunnusmerkkejä.

Taitoliiton vuoden 2015 yrittäjäkyselyn tuloksista lasketuilla saldoluilla arvioituna käsityöalan yrittäjät pitävät ulkoisessa toimintaympäristössä myönteisimpinä alan yrittäjien keskinäistä vertaistukea, yksityisten yritystoimintaa tukevien palvelujen saatavuutta (tilitoimitot, yms.), toimitilojen ja liiketonttien saatavuutta sekä alihankkijoiden ja osahankkijoiden saatavuutta eli verkottumiseen liittyvää yritysyhteistyötä. Myös ammattitaitoisen työvoiman saatavuus ja laatu sekä yrityksen ja sijaintikunnan välinen keskusteluyhteys saivat plusmerkkiset saldoluut (Kuvio 13).³⁸

Kuvio 13 Käsityöalan yrittäjien näkemykset yleisestä toimintaympäristöstä (yritysilmastosta) saldoluilla mitattuna 2015 (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

³⁸ Saldoluut saadaan, kun asiantilaa hyvänä tai kohtalaisena pitäneiden prosentiosuudesta vähennetään asiantilaa huonona pitävien prosentiosuus.

Parannuksia edellyttävät asiakohdat

Monet ulkoiseen toimintaympäristöön liittyvät kilpailutekijät saivat kuitenkin negatiivisen saldoluvun. Kaikkein kielteisimminkin käsityöalan yrittäjät suhtautuivat **verotukseen**, millä tarkoitetaan ensisijaisesti arvonverotuksen kohtuullistamista ja toissijaisesti myös elinkeino-verotukseen kuuluvia asioita (Kuvio 14). Lukuisissa kirjallisissa vastauksissa korostettiin, että arvonlisävero on kuluttajamarkkinoilla toimiville käsityöyrityksille liian korkea, koska kysymys on lähinnä työn verottamisesta. Sen sijaan tilanne on erilainen pääomavaltaisessa tehtaassa sarjatuotannossa.

Toimenpide-ehdotuksina esitettiin arvonlisäveron alarajan nostamista nykyisestä 8 500 eurosta reilusti ylöspäin. Sama koskee perusvähennyksen eli arvonlisäveron liukuvan alarajahuojennuksen nostamista nykyisestä 22 500 eurosta.³⁹ Asian taustaksi voidaan mainita, että muun muassa Suomen Pienyrittäjät ry on ajanut arvonlisäveron alarajan nostamista 50 000 euroon. Sen sijaan Suomen Yrittäjät ry on suhtautunut asiaan kielteisesti tai varauksellisesti, koska alarajan nostolla voisi olla kielteisiä vaikutuksia erikokoisten yritysten kilpailutilanteeseen markkinoilla.

Suomen Yrittäjät suhtautuu silti myönteisesti arvonlisäveron liukuvan alahuojennukseen nostoon 22 500 eurosta 50 000 euroon, mikä koskisi heidän arvionsa mukaan noin 60 000 yrittäjää. Suomen eduskunta onkin päättänyt nostaa tilikauden liikevaihdon perusteella laskettavan verovelvollisuuden alarajaa 10 000 euroon, mikä suosisi lähinnä sivutoimisia yrittäjiä. Verovelvollisuuden euromääräiseen alarajaan liittyvä verohuojennuksen yläraja nousee 30 000 euroon, mikä ei ole ehkä aivan riittävä päätoimiselle yrittäjälle. Muutokset tulevat voimaan vuoden 2016 alussa.⁴⁰

Tuloverotus

Suomessa yhteisöt, kuten osakeyhtiöt ja osuuskunnat ovat maksaneet tuloveroa niiden veronalaisten tulojen ja vähennyskelpoisten menojen erotuksena laskettavasta voitosta 20 prosentin verokannan mukaan vuodesta 2014 lukien. Yhteisöverotusta on kevennyt 10 viime vuoden aikana kuusi prosenttiyksikköä, ja se on nykyään alle EU-maiden aritmeettisen keskiarvon (21,87 %). Käsityöyrityksistä kuitenkin valtaosa on yksityisiä toiminimiä ja henkilöyhtiöitä (avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö), jotka eivät ole hyötäneet kannustavasta yhteisöveron laskusta.

Toiminimiyrittäjiä ja henkilöyhtiöiden yhtiömiehiä verotetaan ansiotuloverotuksen mukaan sen jälkeen, kun tuloista on vähennetty pääomatulon osuus. Jos yrittäjällä ei ole palkattua työvoimaa ja vähän käyttöomaisuutta, tuloja verotetaan lähinnä ansiotuloverotuksen mukaan, vaikka yrittäjä kantaa täyden riskin toiminnastaan. Tästä syystä pelkät palkkaverotuksen pienet kevennykset eivät riitä yrittäjille, vaan tarvitaan muita toimia. Esimerkkinä yrittäjien ve-

---

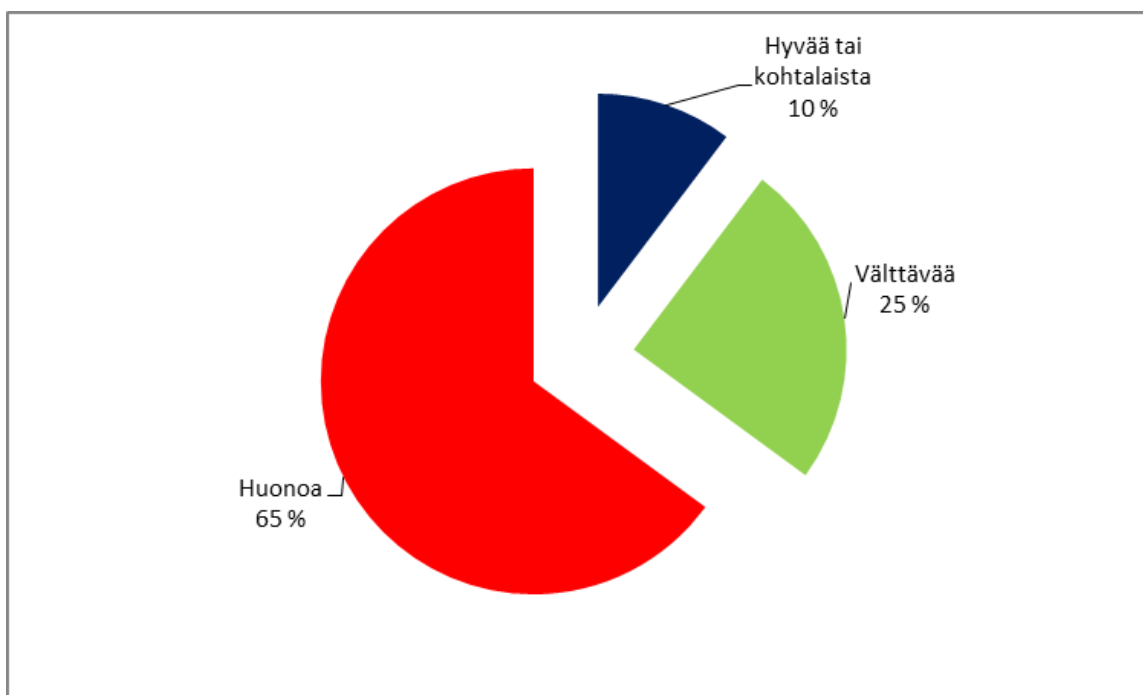
³⁹ Liukuvaa alarajahuojennusta sovelletaan silloin, kun yrityksen liikevaihto ylittää verollisen toiminnan 8 500 euron alarajan, mutta on alle 22 500 euroa.

⁴⁰ Samassa yhteydessä tulee voimaan säännös, jonka mukaan kuitinantovelvollisuus käteiskaupassa koskee vain liike- ja ammattitoimintaa, jonka tilikauden liikevaihto ylittää 10 000 euroa.

rotusta keventävistä toimenpide-ehdotuksista voidaan mainita viiden prosentin ylimääräinen yrittäjävähennys.⁴¹

Kaiken kaikkiaan tavoitteena tulisi olla mahdollisimman yksinkertainen, tasapuolinen ja neutraali verojärjestelmä, jossa investoinnit toteutetaan kannustavassa toimintaympäristössä puhtaasti liiketaloudellisin perustein. Yksinkertainen verojärjestelmä vähentää verosuunnittelun tarvetta, lisää ennustettavuutta ja veronmaksajien tasa-arvoisuutta, mahdollistaa verotusta vääristävien vähennysten karsimisen ja vähentää yritys- ja verotukien tarvetta. Pitkällä aikavälillä yksinkertainen ja selkeä verojärjestelmä pitää verorasituksen parhaiten kohtuullisena ja kilpailukykyisenä.

Kuvio 14 Käsityöyrittäjien näkemykset verotuksesta 2015 (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

Julkiset hankinnat

Valtaosa käsityöalan yrittäjistä näki epäkohtia julkisten hankintamarkkinoiden (valtio, kuntayhteisöt ja muut julkiset hankintayksiköt) toimivuudessa ja hankintayksiköiden toiminnassa. Kyselyssä ei tiedusteltu julkisten hankintojen merkityksestä käsityöyrityksille eikä julkisten hankintayksiköiden toimintaa tarkasteltu muutenkaan tarkemmin. Suomen hankintalaki on kuitenkin uudistumassa kuluvan vuoden aikana. Uudistukset tulevat voimaan vuonna 2016. Säännösmuutoksilla halutaan parantaa erityisesti pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia julkisiin hankintoihin.

⁴¹ Suomen Yrittäjien esittämien arvioiden mukaan viiden prosentin yrittäjävähennys koskisi 130 000 yrittäjää.

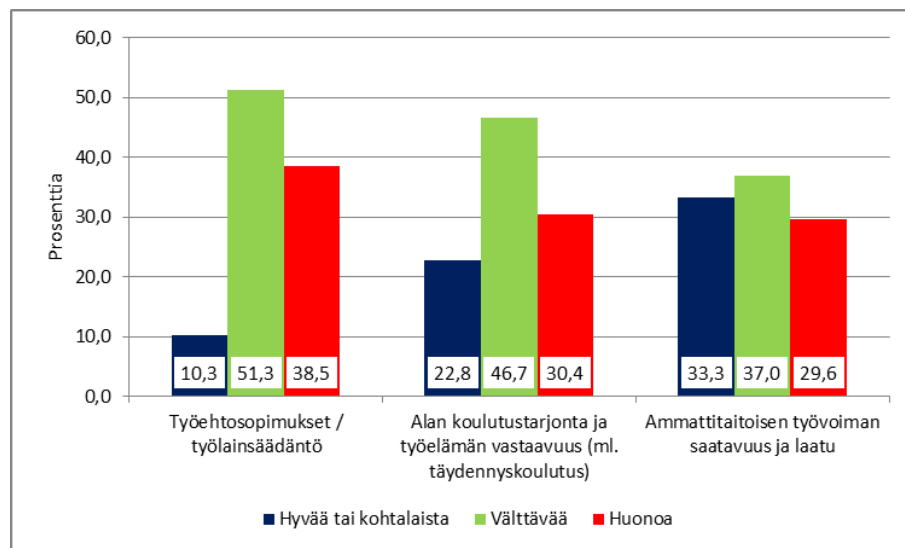
Käsityöalan työvoima- ja koulutuskysymykset

Yrittäjäkyselyjen mukaan ammattitaitoisen työvoiman saatavuus ja laatu on pääasiassa hyvää tai kohtalaista. Osasyynä voi olla kansantalouden laskusuhdanne, joka on lisännyt työttömyyttä ja työvoiman tarjontaa yritysten näkökulmasta. Julkisen sektorin **koulutustarjonta** ei ole sen sijaan vastannut kaikilta osin yritysten todellisia tarpeita. Asiaa ei ole käsitelty yrittäjäkyselyssä yksityiskohtaisesti, mutta koulutuslaitosten tulisi toimia tiiviimmässä yhteistyössä yritysten kanssa ja oppisopimus pohjaista koulutusta kannattaisi kehittää ja hyödyntää aiempaa enemmän (Kuvio 15).

Työlainsäädäntöön ja asianomaisten toimialoihin **työehtosopimuksiin** nähden esiintyi sen sijaan selvää tyytymättömyyttä. Asia voi liittyä työmarkkinoiden joustamattomuuteen, työehtosopimusten yleissitovuuteen ja työvoimakustannuksiin, joka asetavat kynnyksiä työntekijöiden palkkaamiseen. Esimerkiksi kevään 2015 pk-yritysbarometrissa palkkatasoa ei ole nähty suureksi työllistämisen esteeksi, mutta sitä ovat ennen kaikkea työn sivukulut, jotka koostuvat sosiaaliturva- ja vakuutusmaksuista, sosiaalipalkoista ja muista työnantajien asettamista velvoitteista.⁴²

Suomessa kannattaisikin kiinnittää huomiota työttömyyden hoidossa välillisiin työvoimakustannuksiin ja lisätä työmarkkinoiden joustavuutta (vrt. Saksan malli) sen sijaan, että varoja tuhlataan työttömien työvoimapolitiittiseen koulutukseen ja kurssitukseen tai työnantajia houkutellaan palkkaamaan työntekijöitä palkkatuella, mikä voi vääristää työmarkkinoita ja yritysten välistä tervettä kilpailutilannetta. Pitkittyvään työttömyyteen ja työelämästä syrjäytymiseen on silti puututtava erityistoimilla, mikä tarkoittaa ammatillisen kuntoutuksen kehittämistä.

Kuvio 15 Käsityöyrittäjien näkemykset työvoiman saatavuuteen, koulutukseen ja työlainsäädäntöön liittyvissä asioissa 2015 (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

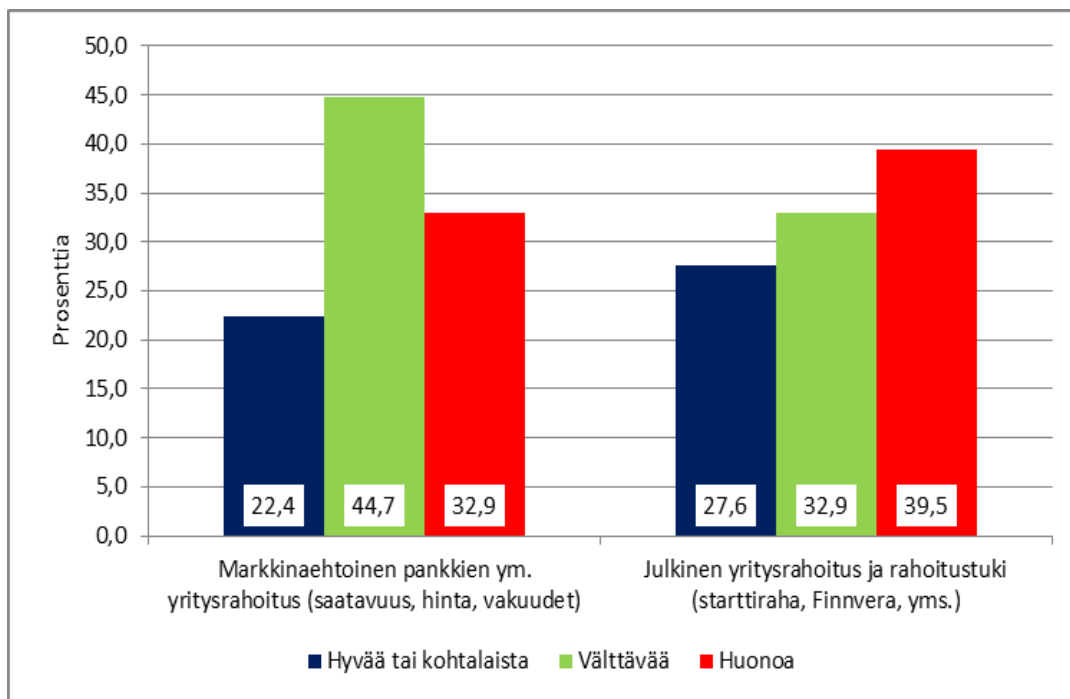
⁴² Sosiaalipalkkoja ovat vuosilomapalkat, lomarahat, työajan lyhennys (palkalliset vapaapäivät ja ns. pekkaspäivät) sekä sairausajan palkat. Sosiaalipalkat perustuvat työehtosopimuksiin ja vuosilomalakiin. Työnantajille asetettuja muita velvoitteita ovat koulutusvelvoitteet ja työterveyshuollon järjestäminen. Myös uuden työntekijän palkkaamiseen liittyvä koeaika on koettu liian lyhyeksi.

Yritysrahoituksen ongelmat

Käsityöalan yrittäjät näkivät epäkohtia myös markkinaehtoisessa pankkien yritysrahoituksessa, mutta myös julkinen yritysrahoitus- ja yritystukijärjestelmä (Finnvera, starttiraha, yms.) kaipasi Taitoliiton yrittäjäkyselyn mukaan kehittämistä (Kuvio 16). Kevään 2015 pk-yritysbarometrin mukaan ongelmat johtuvat rahoittajien luottopolitiikan muutoksissa ja rahoitusehdoissa, jotka ovat tiukentuneet. Luottopolitiikkaan on nurinkurisesti kiristynyt, vaikka yleinen korkotaso on muutoin alhainen Euroopan keskuspankki Ekp:n elvyttävän rahapolitiikan ansiosta.

Käsityöyritykset, kuten muutkin pk-yritykset tarvitsevat rahoitusta käyttöpääomaksi, sekä tarpeellisiin käyttömaisyhteisöinvestointeihin ja muihin kehittämishankkeisiin. Huomionarvoista tuoreessa pk-yritysbarometrissa oli, että yrityksillä vaaditaan aiempaa suurempaa omarahoitusosuutta samalla, kun vakuusvaatimuksia on kiristetty. Rahoituksen saatavuudella ja ehdoilla on kuitenkin suora vaikutus siihen, miten yritykset kykenevät toteuttamaan erilaisia hankkeita. Ne jäävät helposti toteutumatta rahoitukseen saatavuutta ja ehtoja koskevien vaikeuksien takia.

Kuvio 16 Käsityöyrittäjien näkemykset markkinaehtoisesta (pankkien) yritysrahoituksesta ja julkisesta yritysrahoitus- ja yritystukijärjestelmästä 2015 (Lähde: Taitoliiton yrittäjäkysely 2015).

Lähteitä

Kauppa- ja teollisuusministeriö: Käsityöyrittäjyys Suomessa 2000-luvulla, Yritykset ja alan keskeiset kehityslinjat, KTM:n julkaisuja 10/2005 (toim. Pekka Lith, Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith), Helsinki 2005.

Taitoliitto / Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry: Käsityöalan yrittäjäkysely 2015. (www.taito.fi)

Suomen Yrittäjät ry: IPR-kysely 2008, Helsinki 2008. (www.yrittajat.fi)

Suomen Yrittäjät ry: Työmarkkinat toimiviksi, työnteke kannattavaksi, työllistäminen helppoksi, Helsinki 2014

Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj ja työ- ja elinkeinoministeriö: Pk-yritysbarometri kevät 2015, Helsinki 2015.

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo: Muotoilualan yritysten suhdanne- ja toimialaraportti 2013, Raportti muotoilualojen yritysprofiilista, markkinoista, kasvuyrittäjyydestä ja lähiajan suhdanneodotuksista (toim. Pekka Lith, Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith), Helsinki 2014. (www.ornamo.fi)

Tilastokeskus: Toimialaluokitus TOL 2008, käsikirjoja 4. (www.tilastokeskus.fi)

Tilastokeskus: Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastojen, Yritys- ja toimipaikkarekisteri YTR:n ja kansantalouden tilinpidon tietoja 2000-luvulta.

Työ- ja elinkeinoministeriö: Kasvuyrityskatsaus 2012, TEM:n julkaisuja 20/2012, Helsinki 2012. (www.tem.fi)

Työ- ja elinkeinoministeriö: Toimiala Online -palvelun tilastoja 2000-luvulta.

Liite 1:

Käsityöalan vuoden 2015 yrittäjäkysely

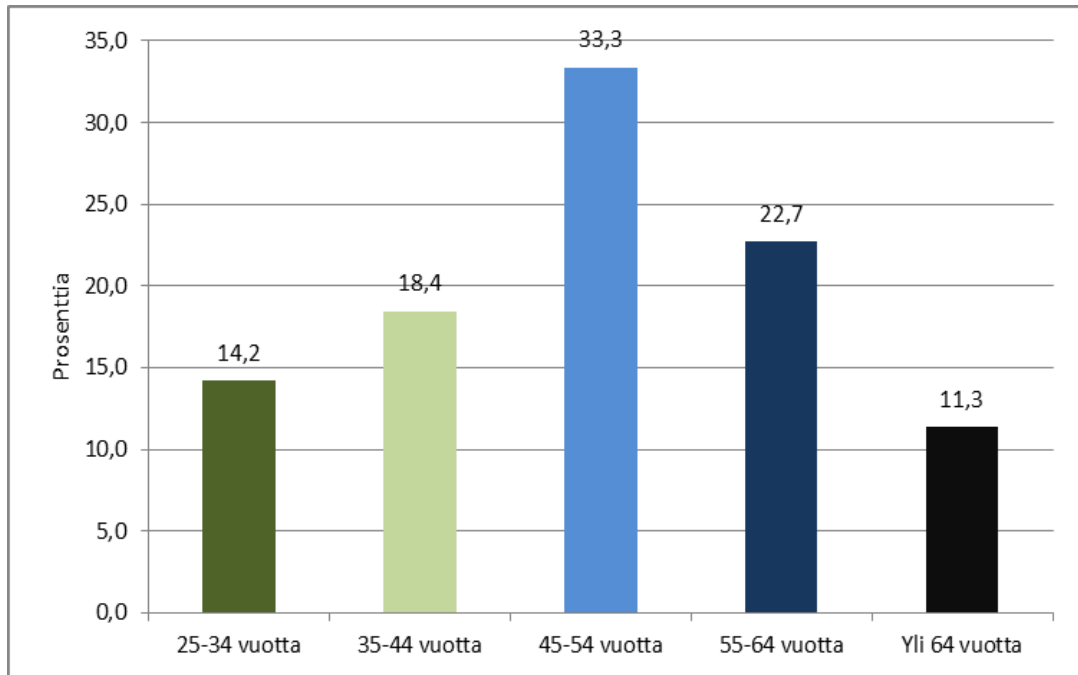
Taito Groupin Käsi- ja muotoilualan yrittäjyyttä ja markkinatilannetta kartoittava kysely suoritettiin helmi-maaliskuussa 2015 avoimen nettilinkin kautta. Määräaikoihin mennessä kyselyyn saatiin 141 vastausta, joista 21 vastasi vain yrittäjän ja / tai yrityksen profiilia koskeviin peruskysymyksiin. Vastaajat eivät siis vastanneet eri syistä johtuen kaikkiin kysymyksiin, mutta myös heidän antamansa vastaukset ovat mukana loppuraportissa. Vastanneiden kokonaismäärä oli suurin piirtein samansuuruinen kuin Teollisuustaitteen Liitto Ornamon vuoden 2014 suhdannekyselyssä.

Vastaajien profiili:

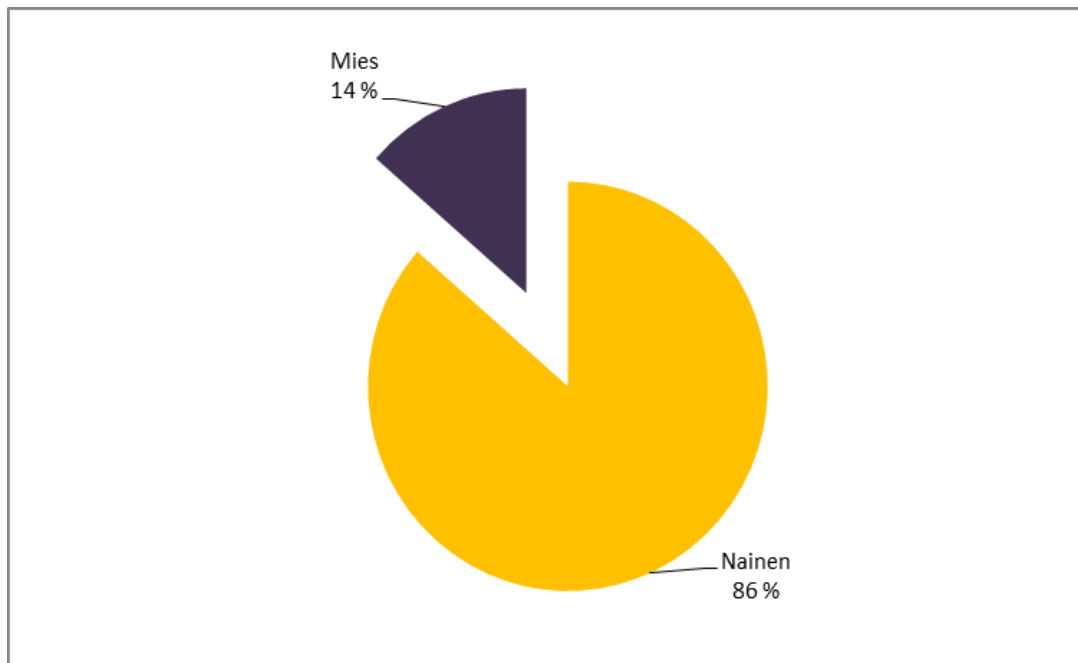
Vastaajien joukko jakaantui tasan kolmeen ikäryhmään, jotka olivat 25-44 –vuotiaat, 45-54 –vuotiaat ja 55 vuotta täyttäneet käsityöalojen yrittäjät. Sukupuolen mukaan tarkasteltuna 86 prosenttia vastaajista oli naisia ja 14 prosenttia miehiä. Kyselyistä saatu näkemys yrittäjien sukupuolijakaumasta ei vastaa todellisuutta, sillä toimiala on jakaantunut selvästi miesten ja naisten toimialoihin. Naisten toimialoja ovat vaatteiden, tekstiilien ja keraamisten tuotteiden valmistus, minkä lisäksi naisyrittäjiä on paljon esimerkiksi lasi- ja nahkatuotteiden valmistuksessa.

Vahvoja miesten toimialoja ovat sitä vastoin esimerkiksi veneiden rakentaminen sekä soitinten, urheiluvälineiden, kivi- ja metallituotteiden valmistus, minkä lisäksi miesyrittäjät ovat enemmistönä kultasepän tuotteiden valmistuksessa ja korjauksessa, puutuotteiden valmistuksessa sekä jalkineiden ja nahkatuotteiden korjauksessa (suutarit). Kauppa- ja teollisuusministeriölle vuonna 2005 laaditun selvityksen mukaan miesten kokonaan tai osittain hallitsemissa yrityksissä on noin 50 prosenttia kaikista käsityöalojen yrityksistä. Tilanne on tuskin muuttunut ratkaisevasti kymmenessä vuodessa.

Kuvio 1 Kyselyihin vastanneet yrittäjät ikäryhmittäin 2015.

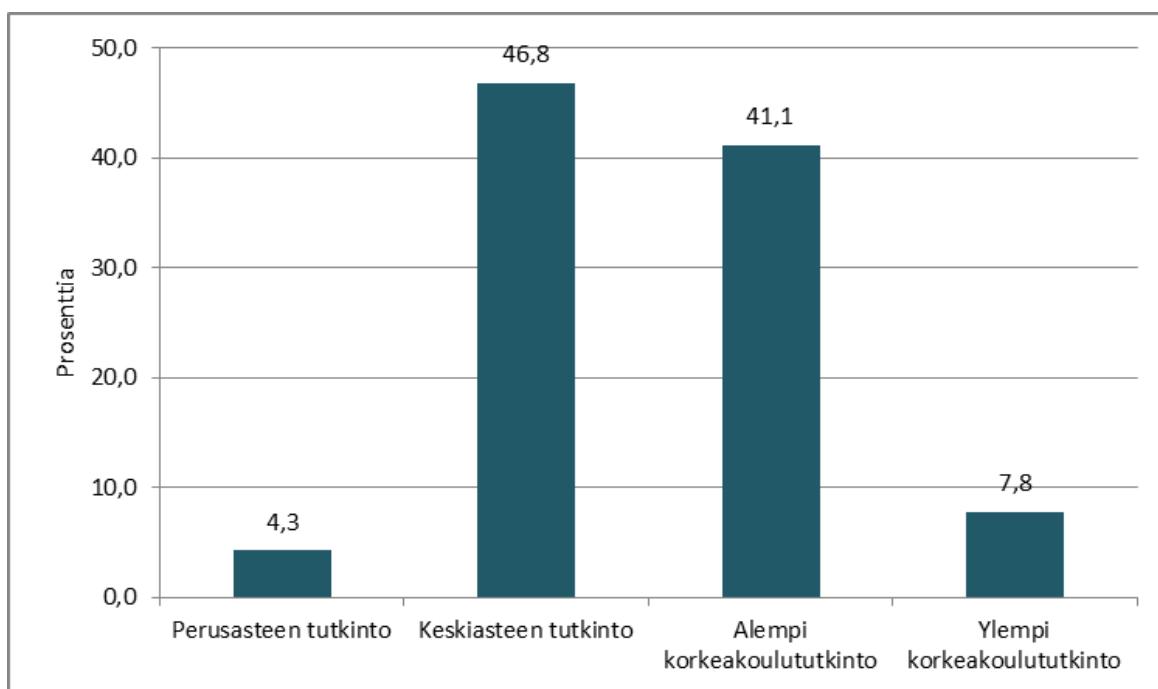

Kuvio 2 Kyselyihin vastanneet yrittäjät sukupuolittain 2015.

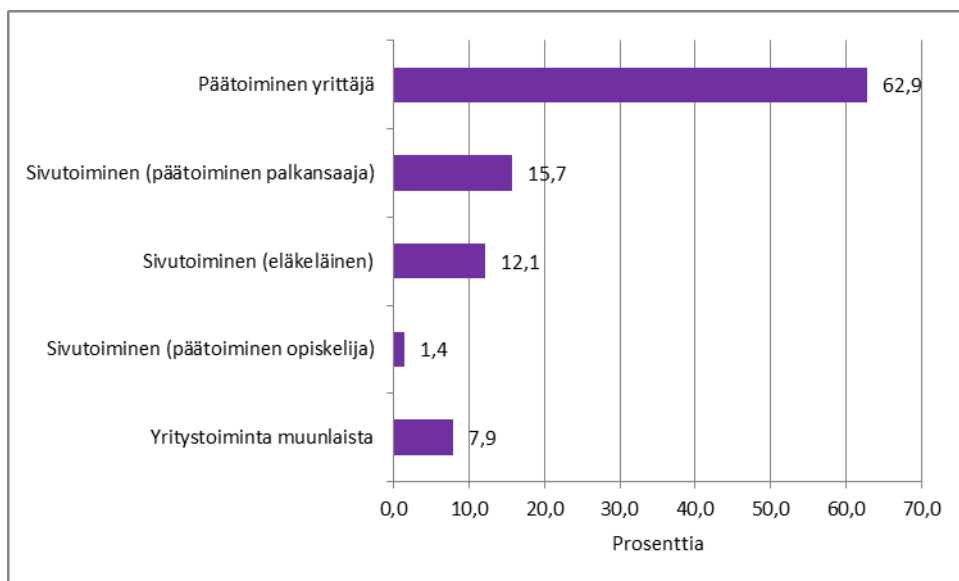

Käsityöalojen yrittäjistä lähes 50 prosentilla on keskiasteen koulutus. Runsaalla 40 prosentilla on alempi korkeakoulututkinto (ammattikorkeakoulu, yms.). Alle viidellä prosentilla on enää perusasteen tutkinto. Päätoimisia yrittäjiä kyselyihin vastanneista oli 63 prosenttia. Loppuosa oli sivu- ja osa-aikaisia yrittäjiä, jotka koostuvat päätoimisista palkansaajista, opiskelijoista ja eläkeläisistä. Kyselyistä saadut tulokset sivutoimisen tai osa-aikaisen yrittäjyyden yleisyydestä saavat vahvistusta hallinnollisiin rekistereihin perustuvista tarkasteluista.

Kuvio 3 Kyselyihin vastanneiden yrittäjien koulutustausta 2015.

Kuvio 4 Kyselyihin vastanneiden yrittäjien yritystoiminnan laatu 2015.

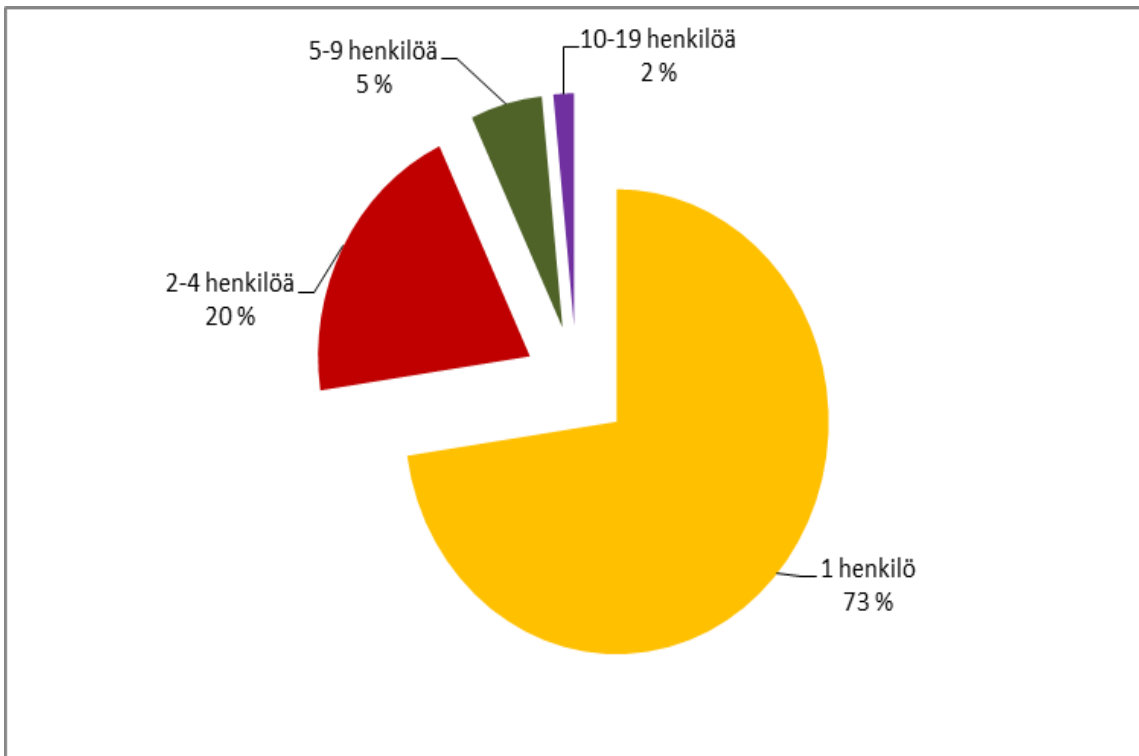
Vastanneiden yrittäjien yritykset:

Vastanneista yrittäjistä vain 28 prosenttia toimi työnantajina. Valtaosa (72 %) oli päätoimisia tai sivutoimisia yksinyrittäjiä ja ammatinharjoittajia. Yksinyrittäjyydestä kertoo myös yritysten tärkein yritysmuoto, sillä 65 prosenttia vastanneista yrittäjistä harjoitti yritystoimintaa yksityisellä toiminimellä. Yksityisen toiminimen hyvinä puolina on, että niissä yritystoiminnan aloittaminen ja lopettaminen on helppoa. Seitsemällä prosentilla oli henkilöyhtiö (avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö) ja 24 prosentilla osakeyhtiö, minkä lisäksi muutamat yrittäjät toimivat osuuskunnissa.

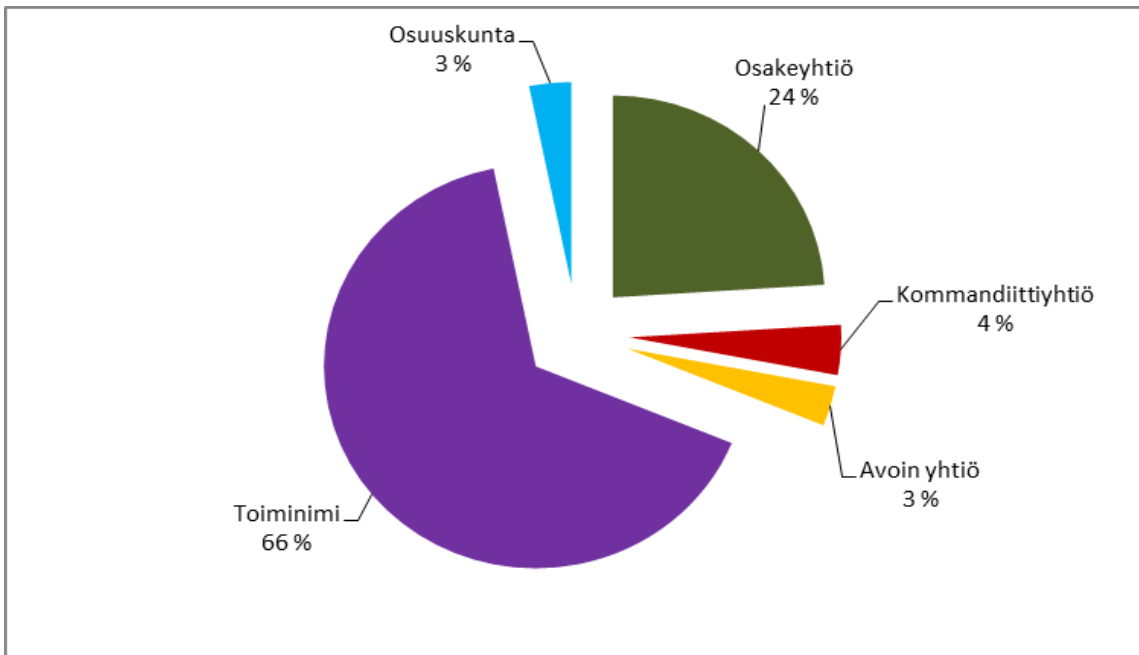
Liikevaihdoltaan vastanneiden yrittäjien yritykset ovat hyvin pieniä, sillä noin 60 prosentissa yrityksissä liikevaihto jäi alle 22 500 euroon vuonna 2014, eli nämä yritykset olivat joko kokonaan arvonlisäverotuksen ulkopuolella tai ne olivat arvonlisäveron liukuvan alarajahuojennuksen piirissä. 15 prosentissa yrityksissä liikevaihto oli 22 500-49 999 euroa. Yli 50 000 euroon liikevaihto kohosi vain neljäsosassa yrityksissä, mikä tarvitaan normaalisti siihen, että päätoiminen yrittäjä voisi saada täysimääräisesti elantonsa yritystoiminnasta ilman muita tuloja.

Yrittäjäkyselyt osoittavat, että käsityöalojen yritysten liikevaihto koostuu pääosin fyysisistä tuotteista kuin palveluista. Palvelumyynnin merkitys on suurta vain joka kymmenennessä yrityksessä. Tätä osoittaa myös vastanneiden yrittäjien toimialat, jotka ovat pääasiassa tuotteiden käsityömaista (pienteollista) valmistusta. Yleisimmät toimialat olivat vaatteiden, tekstiilien sekä kultasepäntuotteiden ja korujen valmistus. Maakunnittain tarkasteltuna vastanneita yrittäjiä oli lähes kaikista maakunnista. Eniten heitä oli Pohjois-Savosta, Pirkanmaalta ja Uudeltamaalta.

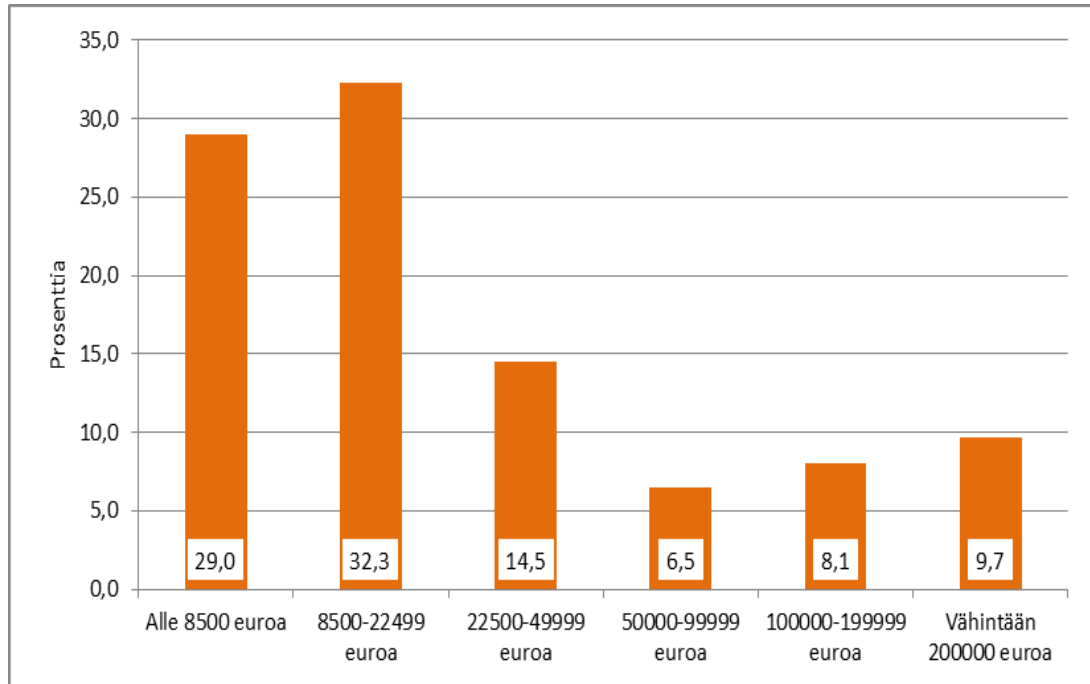
Kuvio 5 Yritykset henkilöstön kokoluokittain 2015.

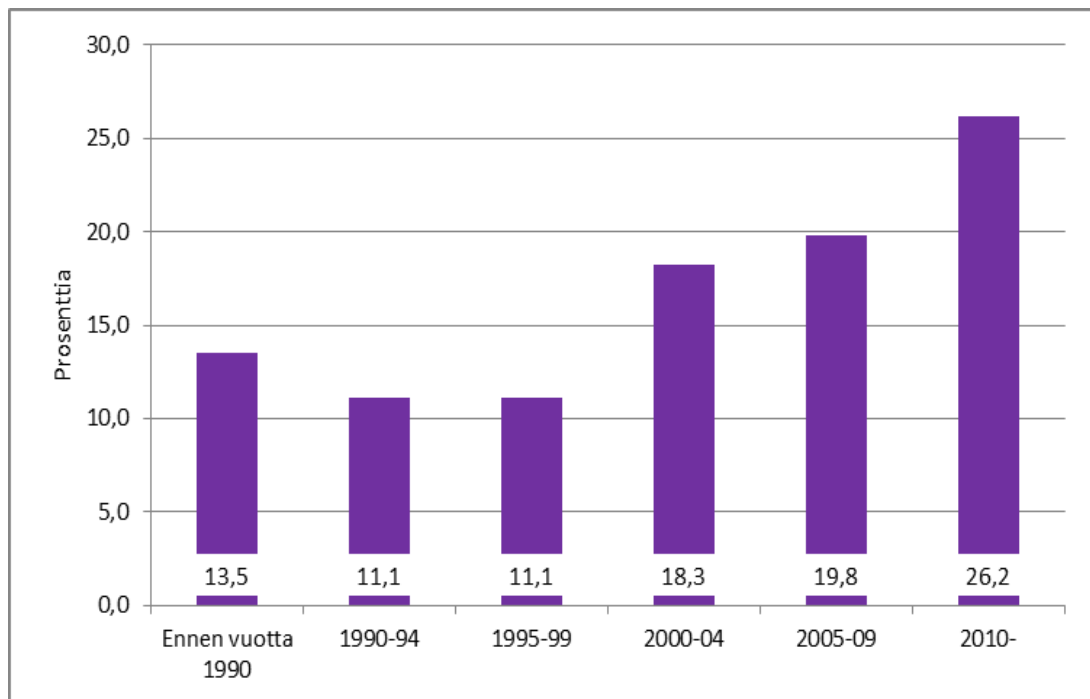
Kuvio 6 Yritykset yritysmuodon mukaan 2015.

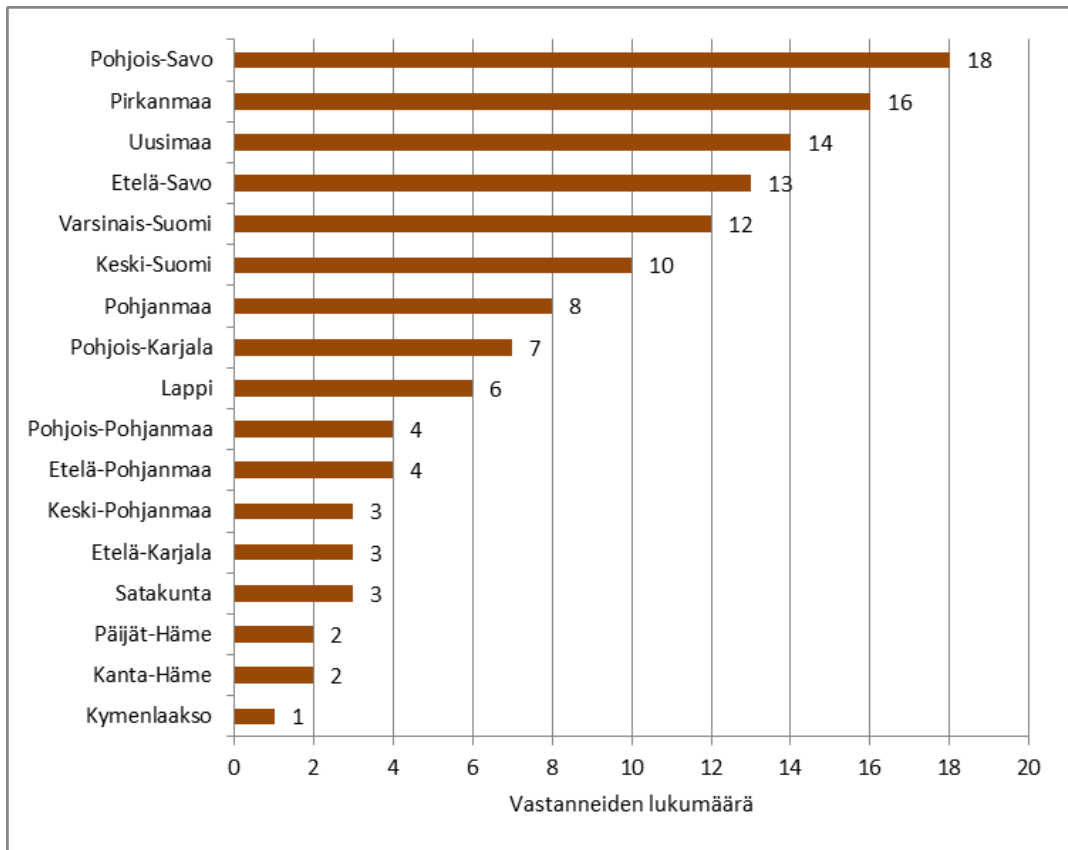
Kuvio 7 Yritykset liikevaihdon suuruusluokittain 2014.

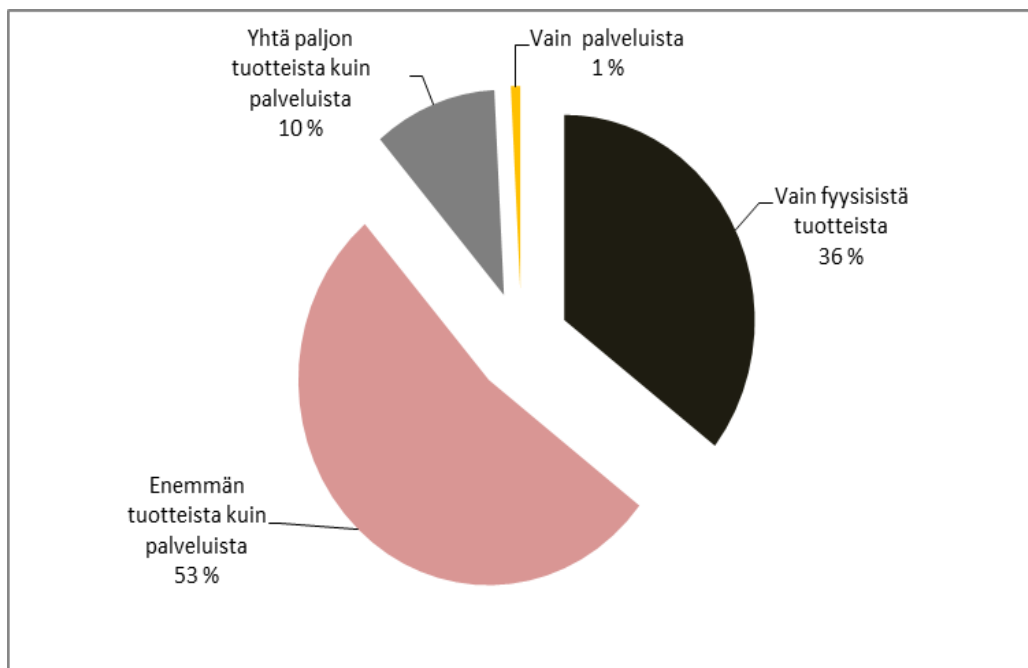
Kuvio 8 Yrityksen perustamisvuoden mukaan 2015.

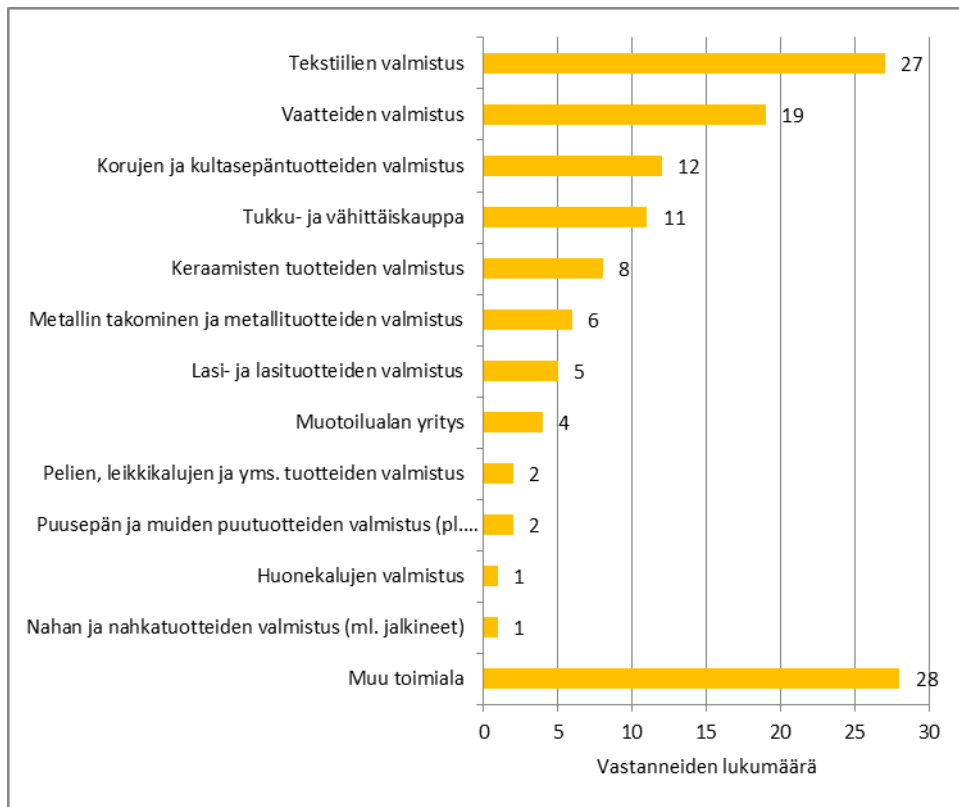
Kuvio 9 Yrityksen sijainti maakunnittain 2015.

Kuvio 10 Yritysten liikevaihdon rakenne 2015.

Kuvio 11 Yrityksen päätoimialoittain 2015.

Sammandrag: Hantverks- och designföretagare 2015 -utredningen

Som en del av sitt intressebevakningsarbete har Taitoförbundet med två års mellanrum producerat utredningen ”Hantverks- och designföretagare -utredningar”, i vilken man kartlagt bland annat den aktuella situationen i företag som verkar i hantverksbranschen, tillväxtorientering och framtidsutsikter. Den föregående utredningen gjordes år 2013.

Det är svårt att få täckande administrativa statistiska uppgifter samt uppgifter om omfattningen och utvecklingen av verksamheten i företag som verkar i hantverksbranscherna. Den i viss mån dåliga tillgången till statistikuppgifter beror på att officiell företagsstatistik och annan ekonomisk statistik följer EU:s branschklassificering där hantverksföretagen splittras i olika förädlings- och tjänstebranscher. Den färskaste tillgängliga statistiken är Industrikonstförbundet Ornamos konjunktur- och branschrapport från år 2014 om företag i formgivningsbranschen, till vilken bifogats en statistiköversikt av hantverksbranscherna.

Företagen i hantverksbranschen och företagsverksamhetens omfattning

I Finland verkade år 2013 i hantverksbranscherna, enligt Statistikcentralens struktur- och bokslutsstatistik över företag, ca 7 130 företag som sysselsatte färre än 10 personer. Företagen sysselsatte direkt ca 10 400 personer och deras omsättning uppgick till närmare 1,3 miljarder euro. Sådant företagande som utgör bisyssla ingår inte i årsstatistiken. Dessa företag ökar det totala antalet med ca 1 200 företag och sektorns direkta sysselsättningsinverkan med 100–200 personer. De är företag som inte har uppfyllt minimigränserna för medtagning i statistiken för personalens eller omsättningens del.

Antalet företag och sysselsatta i hantverksbranscherna har minskat kontinuerligt under 2000-talet. Ännu år 2003 fanns enligt handels- och industriministeriet HIM på kunskapsområdet ca 9 400 företag vilka sysselsatte direkt närmare 14 000 anställda. Under åren 2011–13 dvs. under en rätt kort tid minskade antalet företag på området med över 500 företag och antalet sysselsatta med närmare 700 personer, när det gäller företag som omfattas av årsstatistiken. Minskningen av antalet företag kan delvis bero på att en del av sådant företagande som utgör bisyssla har fallit utanför årsstatistiken.

Branschens inverkan på den totala samhällsekonomiska sysselsättningen är det oaktat närmare 16 000 årsverken, när de indirekta sysselsättningsinverkningarna på andra sektorer beaktas. Positivt är också att omsättningen hos företag i hantverksbranschen steg med närmare nio procent under åren 2011–13. Utvecklingen var raskast inom tillverkningen av kläder samt sten- och glasprodukter, där omsättningen ökade till ca 20 procent. Svagast var utvecklingen inom tillverkningen av båtar och fartyg, keramiska produkter och guldsmedsprodukter.

Företagsprofil

Enligt Statistikcentralens struktur- och bokslutsstatistik över företag domineras hantverksbranschen av småföretag eftersom över 70 procent av företagen sysselsätter färre än två personer mätt genom begreppet årssysselsättning. Dessa företag ägs av privatföretagare. Mest småföretag finns inom tillverkningen av keramiska produkter och reparation av ur och guld-

smedsvaror där över 90 procent av företagen ägs av ensamföretagare. Trots detta stod företag med färre än två personer endast för en fjärdedel av sysselsättningen i hantverksbranscherna år 2013.

Kännetecknade för hantverksbranschen är också att ett stort antal personer har företagandet som bi- och deltidssyssla. I Statistikcentralens årsstatistik över företag utgjorde i medeltal drygt 40 procent av företagsverksamheten i hantverksbranscherna bisyssla år 2013. Andelen företag i vilka verksamheten är bisyssla stiger över 50 procent om man tar med de företag som blir utanför årsstatistiken. Företagarna i hantverksbranscherna är emellertid inte undantagsfall. Företagsverksamhet som bisyssla är allmänt i Finland också i många andra förädlings- och servicebranscher eftersom den lämpar sig väl för många personers livssituation.

Konjunkturutveckling inom den närmaste framtiden

Taitoförbundets företagarenkät år 2015 visar att omsättningsökningen har avtagit under det gångna året (2014–15) och också lönsamheten har försämrats. Lönsamheten har också annars varit dålig i de flesta hantverksbranscherna när man mäter lönsamheten genom att ställa företagets driftsbidrag eller rörelseresultat i förhållande till affärsverksamhetens intäkter. I många företag har rörelseresultatet sjunkit och blivit negativt, vilket vittnar om företagets allvarliga lönsamhetsproblem. Lönsamheten har försvagats under det gångna året till följd av att produktionskostnaderna har ökat snabbt.

Företagarna i hantverksbranscherna ser trots allt positivt på framtiden eftersom 35 procent av dem som svarade på företagarenkäterna antog att de allmänna efterfråge- och konjunkturutsikterna förbättras under det kommande året (2015–16) och endast 21 ansåg att utsikterna försämrats. Resten ansåg att efterfråge- och konjunkturutsikterna förblir i stort sett oförändrade. Optimismen ökar i hantverksbranscherna när man granskar de allmänna ekonomiska utsikterna med tre års perspektiv. Då förväntar sig närmare 60 procent av branschens företagare att det allmänna ekonomiska läget förbättras.

Branschföretagens optimism syns tydligt i förväntningarna på att omsättningen ökar. Ca 60 procent av dem som svarade på Taitoförbundets enkät ansåg på våren 2015 att företagets omsättning ökar under det följande året. Endast under tio procent av företagen i hantverksbranscherna förutspådde att omsättningen sjunker. Den förutspådda omsättningsökningen och den långsammare ökningen av produktionskostnaderna betyder att lönsamheten förbättras nästa år. Jämfört med den förväntade omsättnings- och lönsamhetsökningen finns det dock inga större planer på att anställa ny personal.

Framgångsfaktorer och utvecklingsbehov i branschen

Enligt Taitoförbundets företagarenkät är de viktigaste framgångsfaktorerna i företagen i hantverksbranschen förknippade med hög kvalitet och kvalitetskontroll, företagarens egen person och företagets förmåga att skilja sig från konkurrenterna. På följande platser kommer hållbara material, leveranssäkerhet, produkt- och serviceutveckling samt formgivningsskunnande dvs. design. Däremot är det överraskande att endast lite vikt läggs vid skydd av imma-

teriella rättigheter fastän hantverksföretagens verksamhet baserar sig på kreativitet dvs. förmågan att skapa nya idéer eller förmågan att göra produkter av idéerna.

Behoven att utveckla försäljningen och marknadsföringen i hantverksbranschens företag är enligt företagarenkäten ofta förknippade med den digitala miljön, såsom utnyttjande av sociala medier, företagets webbsidor och start av nätbutik. Med digitala tjänster söker företagen nya kundgrupper och förbättrar sin kundservice. De digitala tjänsterna verkar dessutom ha positiv inverkan på företagets image. Också utvecklande av återförsäljningsnätet och anskaffning av återförsäljare upplevs som ett viktigt utvecklingsobjekt.

Vid utvecklande av omvärlden ligger fokus starkt på beskattningen. Många av företagen i hantverksbranschen upplever att speciellt mervärdesskatten är för hög eftersom den är förknippad med beskattning av arbete på en marknad där de som huvudsakligen köper produkterna (konsumenterna) inte kan dra av mervärdesskatten i sin egen beskattning. Man önskar lättnader också i företagens inkomstbeskattning. En åtgärd gällande företagens beskattning i firmor och personbolag kunde vara till exempel ett extra företagaravdrag på fem procent.

Enligt företagarenkäten är tillgången på arbetskraft i huvudsak bra eller medelmåttig. En delorsak kan vara den samhällsekonomiska lågkonjunkturen som ökat arbetslösheten och utbudet på arbetskraft. Den offentliga sektorns utbildningsutbud har däremot inte till alla delar motsvarat företagets verkliga behov. Mest missnöje på arbetsmarknaden orsakade ändå arbetslagstiftningen och kollektivavtalen. Saken kan vara förknippad med att arbetsmarknaden saknar flexibilitet, att kollektivavtalen är allmänt bindande och att arbetskraftskostnaderna skapar hinder för anställning av arbetskraft.

Till exempel i Företagens i Finland och andras företagsbarometer för små och medelstora företag (SME-företag) våren 2015 ansågs lönenivån inte vara ett stort hinder för anställning men ett sådant är däremot lönebikostnaderna som omfattar socialskydds- och försäkringsavgifter, sociallöner och andra arbetsgivarskyldigheter som är förknippade med utbildning och ordnande av företagshälsovård. Också provtiden vid anställning av en ny medarbetare upplevs vara för kort. I Finland vore det därför bra att i skötseln av arbetslösheten fästa uppmärksamhet vid de indirekta arbetskraftskostnaderna och öka flexibiliteten på arbetsmarknaden.

Företagen i hantverksbranschen såg nackdelar i bankernas marknadsbaserade företagsfinansiering, men också det officiella företagsfinansierings- och företagsstödsystemet skulle kräva utveckling enligt Taitoförbundets företagarenkät. Hantverksföretag, liksom också andra SME-företag, behöver finansiering av brukskapital och nödvändiga investeringar i anläggningstillgångar och andra utvecklingsobjekt. För tillfället har finansinstitutens kreditpolitik stramats åt, trots att den allmänna räntenivån annars är låg tack vare Europeiska centralbanken ECB:s stimulerande penningpolitik.

Summary:

The Craft and Design Entrepreneur 2015 survey

As a part of its interest representation work, Taito Group produces reports titled "Käsityö- ja muotoilualan yrittäjät" (The Craft and Design Entrepreneur survey) every two years. These reports map the current situation, growth-orientation and future prospects of businesses in the crafts sector. The previous report was produced in 2013.

It is difficult to obtain comprehensive administrative statistics concerning crafts enterprises and the extent and development of their operation. The fairly poor availability of relevant statistical data is caused by the fact that business statistics and other economic statistics are compiled according to the statistical classification of economic activities of the EU, which scatters crafts enterprises into various processing industry and service sectors. The most recent statistics are available in the Survey of Finnish Design Sector 2014 by the Finnish Association of Designers Ornamo, which included a statistical review of crafts and design fields.

Crafts enterprises and the extent of their business operations

According to Statistics Finland on the basis of information about company structures and financial statements, there were 7130 crafts enterprises in Finland in 2013 that employed fewer than ten people. These businesses employed 10400 persons directly and their turnover was nearly 1.3 billion euros. Part-time entrepreneurs, not included in standard annual statistics, increase the total number of these enterprises by approximately 1200, and the direct impact of the field on employment by 100–200 persons. Part-time enterprises are ones that do not fulfil the minimum entry criteria for statistical analyses as regards their staff or turnover.

During the 2000s, the number of crafts enterprises and the number of persons employed in the sector have decreased constantly. According to the Ministry of Trade and Industry in 2003, this competence area had approximately 9400 enterprises that provided employment directly to almost 14000 persons. The number of crafts enterprises included in standard annual statistics decreased by more than 500 and the number of persons employed in them decreased by 700 persons during the years 2011–13, which is a relatively short period. A part of this decrease may be due to part-time enterprises falling from standard annual statistics.

However, the impact of the sector on the total economy and overall employment is still 16000 man-years when the indirect employment effects in other sectors are taken into account. It is also a positive sign that the turnover of crafts enterprises increased by an average of almost nine percent in the years 2011–2013. The development was the most energetic in clothing, stone products and glass products; in these, the increase of turnover rose as much as 20 percent. The weakest development occurred in boat construction, ceramics and goldsmithing.

Company profile

According to Statistics Finland's structural business and financial statement statistics, the crafts sector is mainly made up of small enterprises, more than 70 percent of which employ fewer than two persons in terms of annual employment. These enterprises are owned by sole proprietors who mainly work alone. Small enterprises are the most common in ceramics production and the reparation of watches and gold products, where more than 90 percent of enterprises are held by sole proprietors. Nevertheless, in 2013, only one quarter of people employed in crafts were employed in firms of fewer than two people.

A feature typical to the field of crafts is the large number of part-time entrepreneurs and entrepreneurs for whom crafts form a secondary activity. In 2013, an average of over 40% of the crafts enterprises included in the annual statistics of Statistics Finland were ones that did crafts as a secondary activity. The number of these enterprises rises to over 50% if those excluded from the annual statistics are included. Crafts entrepreneurs are not exceptions. Secondary activities of entrepreneurs are typical in Finland in many other processing industry and service fields as well because such activities are so appropriate for the circumstances of many people.

Near-term economic prospects

The entrepreneur survey conducted by Taito Group in 2015 shows that turnovers have stopped increasing during the current year (2014–2015), and firms are less profitable. The profitability of crafts has not been good in any way if we evaluate profitability by comparing the operating margin or operating income of firms to their earnings. Many enterprises have a negative operating income, which means their profitability is showing serious problems. During the current year, profitability has suffered from a rapid increase of production costs.

It is apparent that crafts entrepreneurs still see the future in a positive light, because 35% of the respondents in an entrepreneur survey believed that demand and economy will improve during the following year (2015–2016) while only 21% believed that prospects would become worse. The rest of the respondents believed that demand and economy would remain substantially as they are. Optimism in crafts fields is on the increase if we study economic prospects in the perspective of three years. In that perspective, almost 60% of entrepreneurs believe the economy will improve.

Entrepreneurs' optimism is clearly seen in their expectations of growth of turnover. Almost 60% of the respondents to the Taito Group survey in spring 2015 expected the turnover of their enterprise to increase during the following year. Decreasing turnover during that period was expected by fewer than 10% of crafts enterprises. The expected growth in turnover and a slower growth of production costs mean that profitability will improve next year. However, considering the growth expectations in turnover and profitability, the expectations of employing more personnel are still low.

Success factors and development needs in the field

According to the entrepreneur survey by Taito Group, the key success factors of crafts enterprises are connected to high quality and quality assurance, the entrepreneur's personal characteristics and the enterprise's ability to stand out from the competition. The factors next in importance include durable materials, security of supply, product development, service de-

velopment and design competence. However, it is surprising that the protection of immaterial property rights is not considered very important even though the operation of a crafts enterprise is founded on creativity, i.e. the ability to produce new ideas or to produce products from ideas.

According to entrepreneur surveys, the sales and marketing -related development needs of crafts enterprises are most often connected to the digital environment – company web sites, the implementation of online stores and the use of social media. Digital services are utilised to find new customer groups and to provide better services in a more customer-oriented manner. Digital services also seem to have positive impacts for the corporate image. Important development targets include the development of retail networks and the acquisition of sales personnel.

The focus of the development of the external operating environment is on taxation. Many crafts entrepreneurs find the value-added tax too high, as this tax targets work in a market in which the key buyers, i.e. consumers, cannot deduct the VAT when they file their taxes. Entrepreneurs would also like to see reductions in their income taxes. For example, actions on entrepreneurs' taxation might include a five percent entrepreneurship deduction for business names and partnerships.

According to the entrepreneur survey, the availability of labour is mainly good or satisfactory. One reason for this may be the economic downturn that has increased unemployment and the supply of labour. The education available in the public sector has not, however, completely met the real needs of enterprises. The most dissatisfaction in the labour market was caused by labour legislation and collective agreements. The issue may be connected to the inflexibility of the labour market, to the general applicability of collective agreements, and labour costs which hinder the hiring of workers.

For example, in the SME barometer of the Federation of Finnish Enterprises in spring 2015, the salary level was not seen as hindering employment, but a hindrance was found in employers' contributions, consisting of social security contributions and insurance contributions, social wages and other responsibilities set on employers, related to education and occupational health care. The trial period at the beginning of a new employment relationship was also considered too short. In Finland, when combating unemployment, it would be appropriate to pay attention to indirect labour costs and to increase the flexibility of the labour market.

According to the entrepreneur survey by Taito Group, crafts entrepreneurs saw shortcomings in the market-based corporate funding offered by banks, and public funding and subsidy systems for enterprises would require enhancement as well. Crafts enterprises, similar to other SMEs, need funding for operating capital and fixed-asset investments as well as other development ventures. Currently, the credit policies of financial institutions are tight even though general interest rates are low due to the European Central Bank's accommodative monetary policy.

[taito | group]

Taitoliitto
Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry
www.taito.fi